

แผนแม่บท

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาค้ออันเนื่องมาจากพระราชดำริ

พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาค้ออันเนื่องมาจากพระราชดำริ
อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๒ จนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยยึดแนวพระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานไว้เป็นแนวทางทั้งในด้านการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งดิน น้ำ ป่าไม้ให้กลับสู่ความอุดมสมบูรณ์ ด้านการศึกษาทดลอง และนำผลจากการศึกษาทดลองไปขยายผลเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ หมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ตลอดจนการจัดทำเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการพัฒนาต่าง ๆ หลากสาขาให้สอดคล้องกับสภาพภูมิสังคมมีตัวแบบความสำเร็จสาธิตให้เห็นในลักษณะ “พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต” มีแบบอย่างปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อให้เกษตรกรและประชาชนทั่วไปสามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การบริหารงานได้มีการจัดทำแผนแม่บทศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อให้หน่วยงานบูรณาการที่ร่วมปฏิบัติงานได้ยึดถือเป็นกรอบแนวทางการดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน แผนแม่บทของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ ๖ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) นี้ จัดทำขึ้นร่วมกันโดยการระดมความคิดเห็นจากหน่วยงานบูรณาการ ตลอดจนความเห็นชอบจากผู้นำท้องถิ่น และผู้แทนประชาชนในพื้นที่โดยรอบศูนย์ฯ ซึ่งมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนอันก่อให้เกิดการพัฒนาที่เป็นไปทิศทางที่ประชาชนต้องการ เน้นการพึ่งพาตนเอง สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง และเป็นการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน จากภาครัฐ ภาคประชาชน สามารถกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ ได้ดังนี้

วิสัยทัศน์

“ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามแนวพระราชดำริ ส่งการพัฒนาอาชีพและสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน ตามวิถีพอเพียง”

พันธกิจ

- ศึกษา วิจัย ทดสอบ เพื่อการพัฒนาอาชีพและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ (ดิน น้ำ ป่า และสิ่งแวดล้อม)
- ขยายผลความสำเร็จไปสู่ประชาชน
- ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต
- การบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ๓ ยุทธศาสตร์ ได้แก่

- ศึกษา วิจัย ทดสอบ ด้านการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ
- งานขยายผล
- การบริหารจัดการ

แผนแม่บทฉบับที่ ๖ นี้ เป็นแผนชี้นำที่กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการในช่วง ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) โดยจัดแสดงแผนปฏิบัติการเป็นรายปี ซึ่งแนวทางการดำเนินงานลักษณะนี้ สามารถยืดหยุ่นได้ในแต่ละปีงบประมาณตามแต่สถานการณ์ของบ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้ปฏิบัติงานสามารถปรับเป้าหมาย และกระบวนการดำเนินงานได้ตามความเหมาะสม เพื่อให้การดำเนินงานสนองพระราชดำริเป็นไปอย่างครบถ้วนถูกต้อง และเป็นกรอบในการประสานความร่วมมือร่วมใจที่จะพัฒนางานในทุกด้านอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลเป็นที่ยอมรับของผู้ปฏิบัติงานทุกคน

สารบัญ

หน้า

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

คำนำ

สารบัญ

๑.	กรอบแนวคิดในการจัดทำแผนแม่บท	๑
๒.	พระราชดำริที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	๔
๓.	ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาและแนวโน้ม	๑๒
๓.๑	ด้านการศึกษาทดลองตามพระราชดำริ	๑๒
๓.๒	ด้านการสาธิตการเกษตร ปศุสัตว์ และประมง	๑๓
๓.๓	ด้านการพัฒนาแหล่งน้ำ	๑๔
๓.๔	ด้านการขยายผลและถ่ายทอดเทคโนโลยี	๑๖
๓.๕	ด้านการพัฒนาส่งเสริมเกษตรและอาชีพ	๑๗
๓.๖	ด้านการพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	๑๗
๓.๗	ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านการพัฒนา	๑๘
๓.๘	ด้านการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต	๑๙
๓.๙	ด้านการบริหารจัดการ	๑๙
๓.๑๐	แนวโน้มการพัฒนา	๑๙
๔.	วิสัยทัศน์ พันธกิจ	๒๑
๕.	ยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ แผนงาน ตัวชี้วัด	๒๒
	ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ศึกษา วิจัย ด้านการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ	
	ยุทธศาสตร์ที่ ๒ งานขยายผล	
	ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การบริหารจัดการ	
๖.	ระยะเวลาดำเนินงาน	๒๗
๗.	งบประมาณดำเนินงาน	๒๗

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
๘. องค์การบริหารงาน	๒๗
๘.๑ ระดับนโยบาย	
๘.๒ ระดับปฏิบัติ	
๙. การบริหารแผนไปสู่การปฏิบัติ	๒๗
๙.๑ แผนปฏิบัติการ	
๙.๒ แหล่งที่มาของค่าใช้จ่าย	
๙.๓ การติดตามประเมินผล	
๑๐. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๒๘
ภาคผนวก ก. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	
ภาคผนวก ข. การวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis)	

๑. กรอบแนวคิดในการจัดทำแผนแม่บท

● หลักการและเหตุผล

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดำเนินงานสนองพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งมีหน้าที่หลักคือ ทำการศึกษา ทดลอง สาธิต และพัฒนา ที่ดินที่เสื่อมโทรมให้กลับฟื้นคืนสภาพและใช้ทำการเกษตรได้ โดยดำเนินการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่าไม้ ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติบริเวณพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ และหมู่บ้าน รอบศูนย์ฯ การศึกษาทดลองเพื่อค้นหาแนวทางและวิธีการพัฒนาด้านการเกษตรให้เหมาะสมสอดคล้องกับ สภาพแวดล้อม เปรียบเสมือน “ต้นแบบ” ของความสำเร็จ เพื่อนำความรู้และเทคโนโลยีแบบเบ็ดเสร็จมาสาธิต และพัฒนาขยายผล เพื่อยกระดับรายได้และความเป็นอยู่ของราษฎร ทำให้คุณภาพชีวิตของราษฎรและ สิ่งแวดล้อมในชุมชนให้ดีขึ้น

แผนแม่บทศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ ๖ (พ.ศ.๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) ฉบับนี้ จัดทำขึ้นสำหรับเป็นกรอบการดำเนินงาน เนื่องด้วยแผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ.๒๕๕๐ - ๒๕๕๔) สิ้นสุดลง แต่ยังมีกิจกรรมต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ และสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจสังคมที่เปลี่ยนแปลง จึงจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์การพัฒนาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ให้แนวทางการ ดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีความชัดเจน ครอบคลุมประเด็น ปัญหา มีการบูรณาการของหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพ ให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองได้ตามปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง

● วัตถุประสงค์

เพื่อสนองพระราชดำริในการดำเนินงานศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ให้สอดคล้องกับ สถานการณ์การเปลี่ยนแปลง และนำไปสู่วิสัยทัศน์การพัฒนาที่พึงปรารถนา จึงกำหนดวัตถุประสงค์ในการ ดำเนินงาน ดังนี้

๑. ศึกษาทดลองตามพระราชดำริในทุกด้าน เน้นการศึกษาทดลองแบบต่อยอด และบริหารจัดการ งานศึกษาทดลองวิจัยให้มีประสิทธิภาพ

๒. สาธิตผลสำเร็จของการศึกษาทดลองในลักษณะพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต โดยมีตัวแบบ ความสำเร็จในลักษณะแหล่งเรียนรู้ตามภูมิสังคม

๓. ขยายผลความสำเร็จไปสู่เกษตรกรและประชาชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อยกระดับการดำรงชีวิต ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง

๔. พัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้ อย่างเป็นระบบในลักษณะองค์รวม โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายให้เอื้อต่อการพัฒนาส่งเสริมด้านการเกษตร และการพัฒนาท่องเที่ยว

● เป้าหมาย

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว จึงกำหนดพื้นที่เป้าหมายและเป้าหมายการดำเนินงาน ดังนี้

พื้นที่เป้าหมาย

พื้นที่เป้าหมายการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลเขาหินซ้อน ตำบลเกาะขนุน และตำบลบ้านช่อง อำเภอพนมสารคาม และตำบลเสม็ดเหนือ อำเภอบางคล้า จังหวัด ฉะเชิงเทรา ประกอบด้วย

๑) พื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา เนื้อที่ ๑,๒๔๐ ไร่

๒) หมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ในตำบลเขาหินซ้อนและตำบลเกาะขนุน รวม ๑๙ หมู่บ้าน เนื้อที่ ๑๔๐,๓๘๕ ไร่ ดังนี้

● หมู่ ๑	บ้านม่วงโพรง	ตำบลเขาหินซ้อน
● หมู่ ๒	บ้านเขาหินซ้อน	ตำบลเขาหินซ้อน
● หมู่ ๓	บ้านแหลมเขาจันทร์	ตำบลเขาหินซ้อน
● หมู่ ๔	บ้านปรือวาย	ตำบลเขาหินซ้อน
● หมู่ ๕	บ้านหนองว่านเหลือง	ตำบลเขาหินซ้อน
● หมู่ ๖	บ้านหนองแสง	ตำบลเขาหินซ้อน
● หมู่ ๗	บ้านลำมหาชัย	ตำบลเขาหินซ้อน
● หมู่ ๘	บ้านหนองยายแจ่ม	ตำบลเขาหินซ้อน
● หมู่ ๙	บ้านหนองกลางดง	ตำบลเขาหินซ้อน
● หมู่ ๑๐	บ้านเขาเจริญสุข	ตำบลเขาหินซ้อน
● หมู่ ๑๑	บ้านห้วยสำโรง	ตำบลเขาหินซ้อน
● หมู่ ๑๒	บ้านคลองตะเคียน	ตำบลเขาหินซ้อน
● หมู่ ๑๓	บ้านหนองเหียง	ตำบลเขาหินซ้อน
● หมู่ ๑๔	บ้านหนองปรือ	ตำบลเขาหินซ้อน
● หมู่ ๕	บ้านแหลมตะคร้อ	ตำบลเกาะขนุน
● หมู่ ๗	บ้านชายเคือง	ตำบลเกาะขนุน
● หมู่ ๘	บ้านไร่ดอน	ตำบลเกาะขนุน
● หมู่ ๑๓	บ้านดอนขี้เหล็ก	ตำบลเกาะขนุน
● หมู่ ๑๕	บ้านห้วยสาม	ตำบลเกาะขนุน

๓) หมู่บ้านขยายผลในตำบลบ้านช่อง จำนวน ๑๔ หมู่บ้าน เนื้อที่ ๔๒,๒๑๙ ไร่

● หมู่ ๑	บ้านช่อง	● หมู่ ๒	บ้านแถวธาร
● หมู่ ๓	บ้านหนองหว่า	● หมู่ ๔	บ้านต้นสำโรง
● หมู่ ๕	บ้านหัวกระสังข์	● หมู่ ๖	บ้านหัวกระพี
● หมู่ ๗	บ้านธารพุด	● หมู่ ๘	บ้านไร่

- หมู่ ๙ บ้านหนองน้ำพุ
- หมู่ ๑๐ บ้านหัวกระสังข์
- หมู่ ๑๑ บ้านหนองตารอด
- หมู่ ๑๒ บ้านห้วยปลีก
- หมู่ ๑๓ บ้านหนองสองห้อง
- หมู่ ๑๔ บ้านเกาะสุวรรณ

๔) พื้นที่โครงการพัฒนาส่วนพระองค์เขาหินซ้อน เนื้อที่ ๖๕๕ ไร่ (สนับสนุนการดำเนินงาน)

๕) พื้นที่ราษฎรน้อมเกล้าฯ ถวายบ้านธารพุด ตำบลบ้านช่อง อำเภอพนมสารคาม เนื้อที่ ๓๒ ไร่

๖) พื้นที่โครงการพัฒนาส่วนพระองค์บางคล้า ตำบลเสม็ดเหนือ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา เนื้อที่ ๑๑๔ ไร่

๗) พื้นที่ตามความเหมาะสมตามมติคณะอนุกรรมการโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๒. พระราชดำริที่เกี่ยวข้อง

๓.๑ พระราชกรณียกิจและพระราชดำริ

วันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๒๒

อธิบดีกรมชลประทาน (นายสุนทร เรืองเล็ก) และคณะ เข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชกระแสรับสั่งให้กรมชลประทานสำรวจภูมิประเทศ เพื่อพิจารณาวางโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก ปิดกั้นลำห้วยเจ๊ก และให้พิจารณาโครงการชลประทานขนาดเล็กไว้ตามบริเวณลำห้วยที่เป็นลำน้ำสาขาของลำน้ำโจนทั้งหมด

วันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๒๒

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ มาทรงเปิดศาลพระบวรราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บ้านเขาหินซ้อน หมู่ที่ ๒ ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ณ ที่นั้น ราษฎร ๗ ราย ได้น้อมเกล้าฯ ถวายที่ดิน บริเวณหมู่ ๒ ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน ๒๖๔ ไร่ เพื่อต้องการให้สร้างพระตำหนัก ด้วยเห็นว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จไปที่ไหนก็พยายามที่จะพัฒนาทำให้ที่ดินเจริญขึ้น เนื่องจากผืนดินเสื่อมโทรมไม่สามารถทำการเกษตรได้ มีพระราชปฏิสันถารกับผู้ถวายที่ดิน สรุปความได้ว่า หากจะสร้างเป็นสถานที่ศึกษาเกี่ยวกับการเกษตรจะได้ไหม เมื่อผู้ถวายที่ดินยินดี จึงมีพระราชดำรัสกับข้าราชการกระทรวงมหาดไทย และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เกี่ยวกับความสำคัญของการสำรวจดินโดยละเอียด เพื่อจัดแบ่งส่วนให้เป็นประโยชน์ต่อการที่จะให้ผู้สนใจได้มาทัศนศึกษาในด้านการชลประทาน การเกษตรกรรม การปศุสัตว์ ตลอดจนสาธิตอุตสาหกรรมในครัวเรือน

วันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๒๓

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ มายังศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา ทอดพระเนตรกิจกรรมปลูกพืช สาธิตทำปุ๋ยหมัก การอนุรักษ์ดิน คอกสุกร โค อ่างเก็บน้ำห้วยเจ๊ก คูคลองส่งน้ำ ทรงปล่อยปลาสวย ปลานิล และปลาตะเพียนลงอ่างเก็บน้ำห้วยเจ๊ก มีการทดลองปลูกยางพารา ปลูกพันธุ์ไม้โตเร็ว ศูนย์เพาะชำกล้าพันธุ์ไม้ สวนรุกขชาติสมเด็จพระปิ่นเกล้า สวนพฤกษศาสตร์ สวนป่าสมุนไพรร และศิลปอาชีพ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชปฏิสันถารกับนายบรรหาร ศิลปอาชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และเจ้าหน้าที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดฉะเชิงเทรา และเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทย ถึงความพอพระราชหฤทัยที่มีการร่วมมือพัฒนาที่ดินเพื่อจัดเป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาด้านเกษตรกรรม เป็นแหล่งให้เกษตรกรและผู้สนใจได้เข้าชมและศึกษา มีพระราชดำริในการสำรวจการชะล้างหน้าดินในฤดูฝน มาตรการการรักษาถนนภายในศูนย์ ตลอดจนความเหมาะสมในการปลูกพันธุ์ไม้และพืชไร่ การทำนาดำ นาหว่าน และการเลี้ยงพันธุ์ปลาในนาข้าว (สรุปเก็บความจากพระราชกรณียกิจเดือนตุลาคม ๒๕๒๒ – กันยายน ๒๕๒๓)

วันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๒๔

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ มายังศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อติดตามความก้าวหน้าของงาน และมีพระราชดำริ สรุปความได้ว่า วัตถุประสงค์ของการตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนา ก็คือ การพัฒนาที่ทำกินของราษฎรให้มีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น โดยการพัฒนาที่ดิน พัฒนาแหล่งน้ำ ตลอดจนฟื้นฟูสภาพป่า และใช้หลักวิชาการเกษตรในการวางแผนการเพาะปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ โดยใช้เงินจากการบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาเป็นทุนในการพัฒนา ซึ่งศูนย์ศึกษาการพัฒนาจะเป็นฟาร์มตัวอย่างที่เกษตรกรทั่วไปและเจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาสามารถมาเยี่ยมชมการสาธิตเกี่ยวกับเกษตรกรรม เพื่อเป็นการศึกษาหาความรู้ นอกจากนี้ยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการพัฒนาพื้นที่รอบ ๆ บริเวณโครงการให้มีความเจริญขึ้น เมื่อราษฎรเริ่มมีสภาพความเป็นอยู่ดีขึ้น ก็อาจพิจารณาจัดตั้งโรงเรียนสำหรับหมู่บ้านแต่ละกลุ่ม ตลอดจนตั้งธนาคารข้าวของแต่ละหมู่บ้าน เพื่อฝึกให้รู้จักพึ่งตัวเองได้มากที่สุด พร้อมนี้ประชาชนชาวอำเภอพนมสารคามได้น้อมเกล้าฯ ถวายพลับพลาที่ประทับ “พลับพลาพระราม”

วันที่ ๒๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๕

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ เพื่อรับทราบความก้าวหน้าของโครงการ และประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์หลักศิลาจารึกสวนป่าสมุนไพรมหาเขินซ้อน

วันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๒๗

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี มายังศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทอดพระเนตรศูนย์ประสานงานโครงการฯ การจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อป้องกันการกัดเซาะผิวดิน การผลิตปุ๋ยหมักจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เพื่อใช้บำรุงดินแทนปุ๋ยวิทยาศาสตร์ และการผลิตก๊าซชีวภาพ สวนป่า แปลงปลูกไม้โตเร็วพันธุ์ต่าง ๆ เพื่อใช้ทำฟืนและถ่านโดยวิธีประหยัด แปลงทดลองปลูกพืชทนแล้ง แปลงสาธิตการปลูกพืชหมุนเวียนตลอดปี แปลงขยายพันธุ์และรวบรวมพันธุ์ไม้ผล โดยเฉพาะพันธุ์มะม่วง แปลงสาธิตการปลูกข้าวไร่ พืชตระกูลถั่ว และพืชผักสวนครัว แปลงสาธิตการปลูกยางพารา บ่อเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืด อ่างเก็บน้ำซึ่งใช้เป็นสถานที่ขยายพันธุ์ปลาและกักน้ำจืด แปลงสาธิตการเพาะขยายพันธุ์พืชสมุนไพรมหาเขินซ้อน โรงฝึกงานศิลปาชีพ โรงเรียนข้าวทอดพระเนตรเครื่องสีข้าว ซึ่งบริษัท ซาฮากี้ เอนจิเนียริ่ง จำกัด แห่งประเทศญี่ปุ่น น้อมเกล้าฯ ถวาย สามารถสีข้าวได้ชั่วโมงละหนึ่งตัน เพื่อเปิดบริการสีข้าวให้กับราษฎรที่ยากจน ทรงเยี่ยมร้านค้าสหกรณ์ และมีพระราชดำริให้เป็นสหกรณ์ตัวอย่าง ผู้ดำเนินกิจการและผู้ให้บริการต้องมีวินัยและความซื่อสัตย์ต่อกิจการสหกรณ์ ทรงปล่อยปลาบึก ปลาสร้อย ปลาตะเพียนขาว ปลายี่สก และกุ้งก้ามกราม ลงในอ่างเก็บน้ำห้วยสำโรงใต้ และทรงเยี่ยมราษฎรบ้านห้วยสำโรงใต้ จากนั้นเสด็จพระราชดำเนินไปงานสวนป่า เครื่องสูบน้ำพลังแสงอาทิตย์ อ่างเก็บน้ำแห่งที่ ๑ และอ่างเก็บน้ำที่ ๒ ของศูนย์วิจัยเขาหินซ้อน (สรุปเก็บความจากพระราชกรณียกิจ ตุลาคม ๒๕๒๖ – กันยายน ๒๕๒๗)

วันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๒๙

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเป็นการส่วนพระองค์ เพื่อติดตามความก้าวหน้าของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน

วันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๓๑

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานประวัติเบื้องต้นของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ แก่ประธานกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ) ณ ศาลาดุสิดาลัย ความว่า

“...อันนี้ตามประวัติเริ่มต้นศูนย์ศึกษาการพัฒนา เริ่มที่ศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อน...”

“...ประวัติมีว่า ...ตอนแรกมีที่ดิน ๒๖๔ ไร่ ที่ผู้ใหญ่บ้านให้ "เพื่อสร้างตำหนัก" ในปี ๒๕๒๐ ที่เชิงเขาหินซ้อนใกล้วัดหินซ้อน ตอนแรกก็ต้องค้นคว้าที่ตรงนั้นคือตรงไหน ก็พยายามสืบถาม ก็ปรากฏว่า พบอยู่ในแผนที่ที่เขาหินซ้อนนั้น (แผนที่ ๑:๕๐,๐๐๐ ระวัง ๕๒๓๖ I, II, ๕๓๓๖ III, IV) เมื่อได้ที่อย่างนั้น ได้คิดมา ๒ ปี พยายามหาบนแผนที่ว่า สถานที่นี้เป็นอย่างไร เสร็จแล้วก็สอบถามว่าลักษณะของพื้นที่เป็นอย่างไร ก็ได้พบบนแผนที่พอดี อยู่มุมบนของระวางของแผนที่ จึงต้องต่อแผนที่ ๔ ระวาง สำหรับให้ได้ทราบว่า สถานที่ตรงนั้นอยู่ตรงไหน แล้วก็เลยถามผู้ที่ให้ที่นั่นนะ ถ้าหากไม่สร้างพระตำหนัก แต่ว่าสร้างเป็นสถานที่ที่จะศึกษาเกี่ยวกับการเกษตรจะเอาไหม เขาก็บอกยินดี ก็เลยเริ่มทำในที่นั้น...”

“...ศูนย์ศึกษาที่หินซ้อนก็เป็นศูนย์ศึกษาแรก ผลที่ศูนย์ศึกษาหินซ้อนนั้นอาจมีน้อย เพราะว่าภูมิประเทศที่จำกัด ต่อมาความคิดของศูนย์ศึกษาก็ได้แผ่ขยายออกไป...”

“...อันแรกก็ได้ให้กรมชลประทานได้สร้างเป็นอ่างเก็บน้ำ ซึ่งดูไปแล้วก็แปลก เพราะว่าอ่างเก็บน้ำนั้นเท่ากับกินที่ของที่ได้มาเกือบทั้งหมด จะเหลือเพียงไม่กี่ไร่ที่จะใช้การสำหรับการเพาะปลูกโดยใช้น้ำชลประทานก็เริ่มต้นอย่างนั้น คือ ไม่ถือว่าผิดหลักวิชา มีที่เท่าไรก็มาใช้ ส่วนใหญ่เป็นอ่างเก็บน้ำแล้วก็มาใช้ประโยชน์สำหรับการเพาะปลูกเพียงไม่กี่ไร่ แต่ว่าถือว่าทำเป็นตัวอย่าง แล้วผลประโยชน์ที่จะได้ก็ไม่ใช่ว่าเฉพาะในที่ของเรา เป็นในที่ที่ลงไปข้างล่าง คงได้รับประโยชน์จากน้ำที่กักเอาไว้...”

วันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๓๓

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาเปิดศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสิรินธร หมู่ ๑ บ้านชำขวาง ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

วันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๔๐

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี มายังศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา สรุปรพระราชดำริได้ดังนี้

จุดเสด็จที่ ๑: บนสันเขื่อนอ่างเก็บน้ำห้วยเจ๊ก

สภาพพื้นที่เดิมของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ก่อนการพัฒนาจนถึงปัจจุบัน ในอดีตเป็นพื้นที่ที่แม้แต่มันสำปะหลังก็ไม่ขึ้น ปัจจุบันได้มีการพัฒนาเป็นเวลากว่า ๑๐ ปี เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดินทรายและดินดาน จึงยังมีการพังทลายของดิน ได้ทอดพระเนตรงานป่าไม้ งานชลประทาน ทศนิยภาพโดยรวมของขอบเขตพื้นที่ศูนย์ฯ ศักยภาพของดิน และการปรับใช้พื้นที่ทำอย่างๆ เพื่อประยุกต์กับแนวทฤษฎีใหม่ การจัดการดินและน้ำและการเกษตรแบบผสมผสาน

พระราชดำริ

๑. เรื่องการปลูกหญ้าแฝกรอบขอบแนวป่าไม้ เพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดิน เศษใบไม้ที่ร่วงหล่นจะช่วยทำให้ดินมีการพัฒนาที่ดีขึ้นเมื่อใบไม้ย่อยสลาย ส่วนหญ้าแฝกที่ปลูกในระหว่างไม้ยืนต้นไม้จะไม่ตาย แต่จะชะงักการเจริญเติบโต เมื่อมีการตัดไม้ออก แฝกก็จะเจริญได้อีกครั้ง ให้ปลูกหญ้าแฝกในดินดาน โดยระเบิดดินดานเป็นหลุมแล้วปลูกหญ้าแฝกลงในหลุม เพื่อดันชั้นดินดานให้แตก สามารถดักตะกอน ตลอดจนใบไม้ทำให้เกิดดินใหม่ขึ้น

๒. เรื่องการใช้น้ำ ใกล้เคียงเก็บน้ำอาจไม่ต้องใช้บ่อน้ำก็ได้ ใช้น้ำจากอ่างได้โดยการก่อสร้างอ่างเก็บกักน้ำต่าง ๆ ที่ยังไม่ได้ก่อสร้างตามแผนของโครงการจัดหาแหล่งน้ำสำรองลุ่มน้ำจันทน์เนื่องจากพระราชดำริ ถ้าราษฎรไม่ให้ความร่วมมือก็ไม่สมควรทำ

๓. การเตรียมการก่อนดำเนินงานโครงการทฤษฎีใหม่ (Pre-New Theory) ที่ดินของมูลนิธิชัยพัฒนาที่อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก เนื่องจากในฤดูฝนน้ำท่วม ฤดูแล้งขาดน้ำ ตลอดจนเป็นดินเปรี้ยว แต่เป็นดินคนละอย่างกับที่จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากมีอายุมากกว่า ควรขุดสระเก็บน้ำ ๒ สระ โดยชั้นแรกให้เกลี่ยหน้าดินทั้งหมดเก็บเอาไว้ จากนั้นนำดินที่ขุดสระชั้นล่าง ซึ่งเป็นดินเปรี้ยวมาถมเกลี่ยให้เต็มพื้นที่ และนำหน้าดินมาถมกลับคืนสูงประมาณ ๑ เมตร พร้อมทั้งสร้างคันดินโดยรอบแปลงพื้นที่โครงการเพื่อไม่ให้กระทบกับพื้นที่ของราษฎรที่อยู่ใกล้เคียง โดยสระเก็บน้ำที่ ๑ ให้น้ำเปรี้ยวในพื้นที่โครงการ (สระเก็บน้ำที่ ๒ ไม่ได้รับน้ำ) เมื่อน้ำในสระเก็บน้ำที่ ๑ เต็มให้สูบน้ำเปรี้ยวไปลงสระเก็บน้ำที่ ๒ เมื่อน้ำในสระที่ ๒ เปรี้ยวมาก ๆ ให้ใส่สารบำบัด เช่น หินปูน ควรทดลองดำเนินการต่อเนื่องประมาณ ๒ ปี คาดว่าสภาพดินและน้ำดีขึ้น จึงดำเนินการตามโครงการทฤษฎีใหม่ต่อไป

จุดเสด็จที่ ๒ : ณ ศาลาทรงงาน บริเวณอุทยานมัจฉา

แสดงรูปแบบจำลองการพัฒนาหลุมน้ำจัน ซึ่งประกอบด้วยการสร้างฝายทดน้ำลดหลั่นตามระดับพื้นที่ และรูปแบบการใช้น้ำชนิดต่าง ๆ การใช้ประโยชน์ที่ดินตามสมรรถนะที่ดิน ทั้งที่เป็นพื้นที่ต่ำชายห้วยจนถึงป่าไม้บนที่สูง ข้อดี ข้อเสีย ของการเพาะข้ากล้ำหญ้าแฝกระบบแฉก โรงเรือนผักกางมุ้ง การศึกษาเกษตรยั่งยืน งานวิชาการเกษตรในพื้นที่โครงการส่วนพระองค์

๑. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชกระแสกับอธิบดีกรมชลประทาน เรื่องแหล่งน้ำและสถานการณ์น้ำ สรุปความว่า สระน้ำต่าง ๆ ภายในศูนย์ฯ ไร่หลายสระ (สระ ๖, ๘ และ ๙) ไม่สามารถเก็บน้ำได้ ให้กรมชลประทานทำการตรวจสอบและพิจารณาปรับปรุงให้ใช้งานได้ โดยให้ปู Soil Cement และถ้ายังทรุดตัวอีก ให้ปู Soil Cement ทับลงไป ทำเช่นนี้จนกว่าจะหยุดรั่ว สระน้ำดังกล่าวเป็นบ่อยืมดินที่ใช้ในการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำต่างๆ ได้มีการปรับปรุงมาใช้ประโยชน์ เพื่อให้เป็นแหล่งเก็บน้ำสำหรับใช้กิจกรรมทางการเกษตรต่าง ๆ บริเวณรอบบ่อ เช่น

- สระ ๖ เป็นสระตาดคอนกรีต แต่เกิดปัญหาน้ำกัดเซาะดินใต้พื้นคอนกรีตที่ตาด จนเป็นโพรง ทำให้แผ่นคอนกรีตแตกร้าวเสียหาย ไม่สามารถเก็บน้ำได้

- สระ ๘ ปูแผ่นยางพลาสติก เกิดปัญหาการรั่วซึม และได้ทำการซ่อมแซมแล้วครั้งหนึ่ง ปัจจุบันสามารถเก็บน้ำได้

- สระ ๙ เป็นสระดิน จึงรั่วซึมมาก กรมชลประทานจะดำเนินการปู Soil Cement หรือตาดคอนกรีตตามความเหมาะสมต่อไป

๒. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชกระแสกับผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ดังนี้

๑) ให้ศึกษาการปลูกหญ้าแฝกในดินดานของตำบลเขาหินซ้อน ซึ่งได้เคยให้ทำในดินดานที่เขาชะงุ้ม (โครงการศึกษาวิธีการฟื้นฟูดินเสื่อมโทรมบริเวณเขาชะงุ้ม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี) และห้วยทราย (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี) มาแล้ว

๒) ทรงทราบว่าทุกหน่วยงานได้ร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน จนเห็นได้จากชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดี ทอดพระเนตรและเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรที่เข้าเฝ้าฯ ให้ศูนย์ฯ ช่วยพัฒนาด้านแหล่งน้ำ การปรับปรุงดิน โครงสร้างพื้นฐาน และเทคโนโลยีจากหน่วยงานต่าง ๆ สู่เกษตรกรในโครงการ

๓) เรื่องเงินรายได้ศูนย์ฯ ซึ่งศูนย์ฯ บริหารกันตัวเอง รวมถึงหากไม่เพียงพอก็สามารถใช้เงินมูลนิธิ ช่วยพัฒนาด้วยก็ได้ เพื่อความสะดวกในการดำเนินงาน

๔) การทำบัญชีฟาร์ม ทั้งในศูนย์ฯ และถ่ายทอดสู่เกษตรกรรอบศูนย์ฯ จะได้รับรู้จักรงทุน กำไร ขาดทุน

๕) ให้ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ ราษฎรในแต่ละหมู่บ้านควรรวมตัวจัดตั้งเป็นกลุ่มและมีการเชื่อมโยงระหว่างหมู่บ้านบริเวณรอบศูนย์ฯ

จุดเสด็จที่ ๓ : ณ ศาลาริมน้ำ (อ่างห้วยสำโรงเหนือ)

๑. ที่ศูนย์ศึกษาพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ทดลองปลูกต้นยูคาลิปตัสดูว่าจะทำให้ดินไม่อื่นเป็นอย่างไร ดูแล้ว ต้นใหญ่และตรงดีด้วย พื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ ให้ปลูกเป็นหย่อม ๆ ไม่ให้เป็นป่าใหญ่ ไม่ให้ไฟไหม้ มีพืชไร่แซม มีการตัดเอาไปเผาถ่าน และปล่อยให้โตขึ้น เมื่อก่อนพูดถึงยูคาลิปตัสแต่ไม่กับไม่ เพราะฉะนั้นต้องปลูกยูคาลิปตัส ถ้าเป็นประโยชน์ก็ดี อย่างไรก็ตามต้องศึกษาดู ที่นี้ต้องปลูก เพราะไม่มีอะไรเลยที่จะขึ้นได้ ในป่ายาง ปลูกกระถินด้วย มีอยู่พักหนึ่งต้นยางไม่โต เพราะกระถินดูดน้ำหมด แม้จะทำน้ำหยดแล้วก็ยังช่วยได้น้อย สภาพที่ดินบริเวณศูนย์ฯ เมื่อก่อนมีน้ำนิดเดียว เมื่อกันฝายเป็นชั้นๆ ก็ทำให้ชุ่มชื้น ตรงนี้ก็ และปลูกต้นไม้อะไรก็ดีขึ้น ทำโครงการตอนแรกไม่ได้สำรวจ ดูจากแผนที่ ให้ชลประทานปรับและทำเขื่อนตรงนี้ แต่ตอนนี้ต่างจากตอนแรกมาก

กรมพัฒนาที่ดินไม่ใช่กรมทำลายที่ดิน ก็ต้องพัฒนาที่ดิน ที่นี้เริ่มจากศูนย์ ดีขึ้นๆ ดินที่นี้เป็นดินดาน เป็นทราย ต้นกระถินเมื่อขึ้นรากก็แผ่ไปทั่ว ต้องตัดออกในที่สุดก็ปลูกไม้ของอาจารย์พิศิษฐ์ (ดร.พิศิษฐ์ วรอุไร) พิสูจน์ได้ว่าดินเลวเท่าไรก็พัฒนาได้ ต้องใช้วิธีการจึงเชื่อแน่ว่าที่นี้ทำได้ พื้นที่ศูนย์ฯ เขาหินซ้อนมีน้ำซึม เราใช้ประโยชน์จากภูเขา ฝนตกลงมาก็ชะไปไม่ถึงมาเราใช้ประโยชน์จากป่าผ่านห้วยน้ำโจน

๒. หมู่บ้านสหกรณ์นิคม รัฐบาลมอบที่ดินให้ทำกินอยู่ในเขตป่าทำได้เพราะป่าบางแห่งไม่ได้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร แต่พอได้เอกสารสิทธิ์ก็ขายให้นายทุนเพื่อทำรีสอร์ทเกิดปัญหาอีก สทก. เกิดเมื่อปี ๒๕๒๔ ที่ดอยอินทนนท์วางหลักเกณฑ์ คือ สทก.๑ ให้มีสิทธิ์ทำกินไม่แยกออกจากป่าไม้ เมื่อได้ สทก.๒ ก็ทำมาหากินได้อย่างดี อยู่ต่อไปก็เป็น สทก.๓ เป็นการสร้างเขตที่ชัดเจน จำแนกให้เห็น สทก.๓ จะอยู่ที่สหกรณ์หมู่บ้าน มีสิทธิ์กู้เงิน ธกส. ได้ โดยหมู่บ้านใช้กองทุนในหมู่บ้าน รวมเป็นกลุ่มหลาย ๆ กลุ่ม ตัวอย่างเช่น โครงการหมู่บ้านสหกรณ์สันกำแพง (จังหวัดเชียงใหม่) กู้เงินธนาคารกรุงไทย เดียวนี้ยังใช้หนี้ไม่ได้ หนี้สูงมีมาก ถ้าบริหารดี ๆ จะได้กลับคืนมาบ้าง ต้องใช้หลักเกณฑ์เดียวกับการกู้เงินของสหกรณ์หนองโพให้กู้ส่วนหนึ่ง เมื่อใช้คืนก็ตั้งเป็นกองทุนให้ลูกหลานเขาเอง เริ่มต้นจากเราให้กองทุนริเริ่ม นานวันเงินก็เพิ่มกองใหญ่ขึ้น เรื่องกองทุนถ้ากู้แล้วคืนเงินก็จะหมุนเวียนอย่างต่อเนื่อง ต้องมีหลักเกณฑ์ที่ว่าจะต้องมีรายได้เพื่อเอาเงินมาคืนกองทุน ต้องสอนให้คืนหนี้

๓. การปรับปรุงดิน ที่ดินของมูลนิธิชัยพัฒนาพื้นที่ ๕๐ ไร่ อยู่ที่อำเภอบ้านนา (จังหวัดนครนายก) หน้าแล้งแห้ง หน้าน้ำก็ท่วมปลูกอะไรไม่ค่อยได้ ดินก็เปรี้ยวจัด ดูจากภาพถ่ายดาวเทียม คิดว่าชุดสระ ๒ สระ เอาดินมาเฉลี่ยใน ๕๐ ไร่ ความสูงประมาณ ๑ เมตร เป็นดินเปรี้ยว พอฝนลงมาชะล้างดินที่เปรี้ยวไปลงสระ ปล่อยน้ำไปก็อื่นไม่ได้ คนอื่นเขาจะเดือดร้อน น้ำฝนจะชะความเปรี้ยวลงสระ สักกระยะหนึ่งน้ำระเหยเหลือครึ่ง สระ แล้วสูบน้ำจากบ่อแรกไปใส่ที่สระ ๒ แรก ๆ ไม่ต้องปลูกพืชอะไร สระแรกคอยรับน้ำจากฟ้า สระจุ ๒๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร พื้นที่รับน้ำฝนมี ๕๐ ไร่ น้ำระเหยไปบ้าง ที่เหลือก็ขังพอใช้ได้ตลอดปี ข้อสำคัญจะต้องทำเป็นคัน ให้รอบ ปรับพื้นที่ให้เท ถ้านอกคันน้ำท่วม ก็ให้ต่อท่อทแยงออกไปข้างนอก เอาน้ำที่ท่วมมาเติมในสระ ฝนก็ช่วยเติม ภายใน ๓ ปี น่าจะปลูกข้าวได้ผล ให้ทดลองดูจะสำเร็จหรือไม่ ไม่เป็นไร เป็นที่ของเราเอง แต่ถ้าสำเร็จก็ พิสูจน์ว่าดินใช้ได้ จะเป็นประโยชน์ จะไปทำในที่ของชาวบ้านไม่ได้ ถ้าน้ำฝนไม่พอก็ใช้ท่อเจาะทแยง ที่แนะนำให้ ขุดร่องแล้วได้น้ำก็ถูกต้อง แต่ที่ให้ชุดสระนั้นเป็น concept ดินที่ขุดเอามาเฉลี่ยในแปลง ทำเป็นร่องน้ำก็ได้ ไม่ ผิดอะไร นี่เป็นปฏิกษยที่ยังจะแก้ไขได้ ที่พูดมาเป็นหลักการ ไม่ใช่เด็ดขาดตายตัว จะทำให้ดินหายเปรี้ยวโดยไม่ต้องใส่ปูนจำนวนมาก ๆ ปูนไม่แพงแต่ค่าขนส่งจะสูง เป็นหลักการที่เราพยายามทำ หากปลูกพืชอะไรในดิน เปรี้ยวได้ก็ดี ทำให้เกิดอินทรีย์ขึ้น พัฒนาดินขึ้นมาโดยการใส่ต้นไม้ ทำเป็นร่องที่ติดต่อกันแล้วน้ำลงที่สระก็ทำได้ เป็นการล้างดิน ก็แล้วแต่ภูมิประเทศว่าเป็นที่ราบหรือที่ภูเขา ต้องช่วยกันคิด ตอนแรกอาจไม่ได้ประโยชน์ ที่ให้ ทำเป็น ๒ สระ เป็นหลักการ ให้ช่วยกัน อาจต้องใช้เวลา ๒ – ๓ ปี ที่นครนายกไม่พูดถึงปูนมาร์ล เพราะเราใช้น้อยที่สุดหรือไม่ใช้เลย เราจะหาวิธีใช้น้ำฝนผ่านดิน เป็นการล้างความเป็นกรดของดิน การลดกรดโดยไม่ต้องใส่ ปูน หรือนำมาใส่ทีหลังก็ไม่เสียหาย ทำอย่างนี้ไม่เป็นการใช้อภิสิทธิ์แต่อย่างใด เรื่องการใช้น้ำ ชาวบ้านก็ไม่ เดือดร้อน เป็นการทดลองไม่ใช้ปูน ที่นครนายก เรามีเขื่อนท่าด่าน ใช้ประโยชน์ได้สองแสนกว่าไร่ ถ้าน้ำจาก ท่าด่านมาล้างดินเปรี้ยวก็อาจมีปัญหา เราต้องจะทำที่ ๕๐ ไร่ เพราะเป็นที่ของเราเอง ทดลองว่าจะได้ผลอย่างไร ใช้วิธีแบบใหม่จะเรียกว่าเก่าก็ได้ คือบางคนอาจคิดว่าไม่ทันสมัย เป็นเรื่องของการศึกษาวิจัย การใส่ปูนตั้งแต่ที่ แรกเป็นของธรรมดา รู้กันอยู่แล้ว เราไม่เอา ต้องเพื่อให้รู้ ได้หรือไม่ได้ ไม่เป็นไร หลาย ๆ ฝ่ายไปช่วยกันคิด (เอกสารจากสำนักงาน กปร. ๒๕๔๐ ประมวลพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ในการเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรการดำเนินงานศูนย์ศึกษาการ พัฒนาเขื่อนฮื่อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลเขื่อนฮื่อน อำเภอนวมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา เมื่อ วันพุธที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๔๐)

วันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๔๐

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชกระแสด้วยความพอพระทัย ในคราวเสด็จฯ พร้อมด้วย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ไปทอดพระเนตรผลการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการ พัฒนาเขื่อนฮื่อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ความว่า “...ที่เขาหินซ้อนหลายฝ่ายช่วยกันใช้เวลา ๑๕ ปี ที่นี้จึง เป็นแม่แบบช่วยชาวบ้านได้ ที่อื่นเลยทำง่ายขึ้น ต้องอดทน แล้วเป็นไง ก็ได้ประโยชน์ ชาวบ้านมีความสุข เราก็อายุ ี่นี้เมื่อก่อนปลูกมันสำปะหลังยังไม่ขึ้นเลย เดี่ยวนี้ดีขึ้น แต่ก็เย็นสบายดี เปลี่ยนแปลงไปมาก...”

วันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๔๐

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานข้อมูลที่ทรงบันทึกและทรงวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ของ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขื่อนฮื่อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ แก่สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ณ พระราชวังไกลกังวล จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ความว่า

“...ปัญหาที่ ๑ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา : ๒๕๒๒ มีการตัดป่า แล้วปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพดและมันสำปะหลัง ซึ่งทำให้ดินจืดและกลายเป็นดินทราย ในฤดูแล้งจะมีการชะล้างเนื่องจากลมพัด (wind erosion) ในฤดูฝนจะมีการชะล้างเนื่องจากน้ำเซาะ (water erosion)...”

จากเอกสารพระราชทานแก่สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ทรงบันทึกไว้

พระราชดำริ “ด้านสมรรถนะของดินในศูนย์ฯ”

“...เป็นดินทราย มีแร่ธาตุน้อย...”

“...ที่ดินที่อยู่ในร่องห้วยมีอยู่พอใช้ได้ ไม่มีปัญหา มาก ใช้ปุ๋ยตามปกติ ที่บนเนินปรากฏว่าเป็นทราย ดินดานและหิน ต้องปลูกหญ้าตามแนวระดับ เพื่อยึดดินและให้เกิดปุ๋ยอินทรีย์ ดิน (ทราย) ที่ไม่ปลูกหญ้าถูกชะล้างเมื่อฝนตก ปลูกต้นไม้ขนาดชนิดเพื่อรักษาความชื้น...”

พระราชดำริ “การพัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่”

“...ก่อนอื่นได้สร้างเขื่อนกั้นห้วยเจ๊ก ซึ่งมีน้ำซับ (พิกัด QR ๗๑๕๒๐๘) เมื่อไปทำพิธีเปิดพระบรมรูป สมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ ที่วัดเขาหินซ้อน ได้ไปสำรวจพื้นที่และกำหนดที่ทำเขื่อน (๘ สิงหาคม ๒๕๒๒) ต่อจากนั้น ได้สร้างอ่างเก็บน้ำเพิ่มเติม (นอกเขต) คืออ่างห้วยสำโรงเหนือและห้วยสำโรงใต้...”

“...การสร้างทำนบกั้นกักน้ำห้วยเจ๊ก (๓) ควรก่อสร้างในบริเวณที่ซึ่งอาจจะเก็บปริมาณน้ำได้น้อย กว่ากำหนด แต่ไม่กระทบกระเทือนต่อที่ซึ่งสามารถปลูกข้าวได้...”

พระราชดำริ “การคัดเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมต่อสภาพพื้นที่”

“...เมื่อได้พัฒนาน้ำขึ้นมาบ้างแล้ว ก็เริ่มปลูกพืชไร่ และเลี้ยงปลาในที่ลุ่ม ส่วนที่อยู่บนเนิน ก็เลี้ยงปศุสัตว์ ปลูกหญ้า และต้นไม้ผลและป่า การเลี้ยงปศุสัตว์ ปลูกหญ้าและต้นไม้ จะทำให้ดินมีคุณภาพดีขึ้น ในที่สุด จะใช้ที่ดินได้ทั้งหมด กรรมวิธีนี้อาจต้องใช้เวลาาน จะสามารถเปลี่ยนจากกระบวนการที่ไปทางเสื่อม มาเป็นทางพัฒนาให้เป็นพื้นที่สมบูรณ์...”

พระราชดำริ “การผันน้ำจากที่ต่ำชักนำขึ้นที่สูง”

“...นอกจากที่ที่ได้รับน้ำชลประทานก็ยังมีที่อยู่เหนืออ่าง ก็ได้ประโยชน์หลายอย่างในการปลูกพืชอย่างอื่น และในการศึกษาเกี่ยวข้องกับต้นไม้ เกี่ยวข้องกับการนำน้ำที่อยู่ต่ำเอาขึ้นที่สูง โดยใช้วิธีสูบน้ำในลักษณะต่างๆ เช่น ถ้าสูบน้ำอย่างปกติธรรมดาที่ใช้เครื่องยนต์สูบน้ำขึ้นไป ก็ได้ที่เพิ่มเติมในการพัฒนา นอกจากนั้น ก็ใช้กังหันลมก็ได้ หรือใช้ไฟฟ้าจากโซลาเซลล์ก็ได้ หรืออีกอย่างหนึ่งก็ใช้จากกังหันที่ใช้กำลังของน้ำที่เราใช้ลงไป แล้วก็ส่วนหนึ่งก็ทำให้สูบน้ำขึ้นไป...”

พระราชดำริ “การปลูกพืชเพื่อประโยชน์อเนกประสงค์”

“...เมื่อจำแนกชั้นสมรรถนะของที่ดิน สำหรับพืชไร่และการปลูกป่าแล้ว ก็สมควรที่จะมีการปลูกพันธุ์ไม้ ซึ่งนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อการรักษาผิวดินและความชุ่มชื้นของอากาศแล้ว ยังมีประโยชน์ต่อการใช้ในครัวเรือน อาทิ ไม้เพื่อทำฟืน ไม้เพื่อทำบ้าน และไม้ผล เป็นต้น...”

เมื่อครั้งแรกเริ่มจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีผู้กราบบังคมทูลรายงานว่า การลงทุนพัฒนาในพื้นที่นี้อาจไม่คุ้มทุน แต่ทรงคัดค้านและพระราชทานข้อคิดว่า

“...ต่อมา ฝ่ายกรมต่าง ๆ ก็บอกว่าแถวนี้ดินมันไม่ดี ใช้ไม่ได้ ไม่ควรจะทำโครงการ ไม่คุ้ม แต่ว่า ก็ได้พูดว่า ดินไม่ดีนั่นเองมีเยอะแยะในประเทศไทย ถ้าหากบอกว่าที่นี้ดินไม่ดี ไม่ช่วยไม่ทำ ลงท้ายประเทศไทยทั้งประเทศจะกลายเป็นทะเลทรายหมด เจ้าหน้าที่ก็เข้าใจก็เลยพยายามหาวิธีที่จะฟื้นฟูดินให้เป็นดินที่ใช้การได้ คือมาบัดนี้ ปลูกข้าวก็ได้ ปลูกพืชอะไรต่าง ๆ ก็ได้ โดยที่ถ้าดูตามสูตรที่เขาใช้กันว่า ลงทุนเท่าไร แล้วก็ผลประโยชน์เท่าไร มีสัดส่วนอย่างไรก็ออกจะไม่ได้ แต่ว่าถ้าหากว่านี่ดู เราปรับปรุงแล้ว พื้นที่ที่ได้รับประโยชน์ต่อไปก็มากขึ้น แล้ว ผลผลิตก็มากขึ้น นอกจากนั้น ผลผลิตนอกเขตก็จะได้มาก เป็นอันว่าเหมาะสมในการทำโครงการ จึงเป็นที่ที่เรา ต้องศึกษา แล้วก็ดูว่าในที่สุดจะได้ผลอย่างไร ศูนย์ศึกษาการพัฒนาก็เกิดขึ้น...”

พระราชดำริซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่ทรงปฏิบัติในศูนย์ศึกษาทุกแห่ง

“...การพัฒนาที่ดินแลว หรือที่ดินเสื่อมโทรม ให้ได้รับการฟื้นฟูจนกลายเป็นพื้นที่ที่มีประโยชน์...”

วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๔๖

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่ผู้ว่าฯ ซีอีโอ ณ วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ความว่า “...ความจริงที่ตรงนั้นจะราคาแพงขึ้นเยอะ ซึ่งเดี๋ยวนี้ราคาที่ตรงนั้น ถ้าไปซื้อจะไม่ขายให้ ... เดี่ยวนี้ที่นั่นปลูกมะม่วง ปลูกผักได้อย่างดีมีกำไร ที่รักที่ตรงนั้นไม่ใช่ที่จะทำให้มีกำไรไม่เคยเอาเงินที่ได้มา เป็นถั่วว่าเป็นกำไร แต่ว่าสร้างเพิ่มเติม และซื้อที่เพิ่มเติมให้ สามารถที่จะเป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ซึ่งคนก็รู้จักกันทั้งนั้น...”

๓. ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาและแนวโน้ม

๓.๑ ด้านการศึกษาทดลองตามพระราชดำริ การปฏิบัติงานระยะ ๕ ปี (๒๕๕๐ - ๒๕๕๔)

- ๑) การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินภายหลังการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
- ๒) การสำรวจนกในศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
- ๓) ศึกษาการปรับปรุงบำรุงดิน เพื่อปลูกสบู่ดำในพื้นที่ดินทรายจัด
- ๔) ศึกษาการฟื้นฟูที่บ่อทรายร้างเพื่อการปลูกพืชอย่างยั่งยืน
- ๕) ศึกษาการปรับปรุงบำรุงดินเพื่อการปลูกแตงโมอินทรีย์
- ๖) ศึกษาอิทธิพลของระยะปลูกและอายุการเก็บเกี่ยวต่อผลผลิตและคุณภาพพว่นสาวหลง
- ๗) การผลิตกุ้งฝอยในบ่อซีเมนต์ในอัตราปล่อยที่ระดับต่างๆ
- ๘) การใช้ชี้เลี้ยงไม้เบญจพรรณทดแทนชี้เลี้ยงไม้ยางพาราเพาะเห็ดนางรม
- ๙) ศึกษาการใช้วัสดุในท้องถิ่นเพาะเห็ดนางรม
- ๑๐) ศึกษาการจัดการดินเพื่อปลูกเตยเปียกพืชในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
- ๑๑) เปรียบเทียบการจัดการดินด้วยปุ๋ยอินทรีย์เพื่อการปลูกมันสำปะหลังในชุดดินจันทึก
- ๑๒) ทดสอบประสิทธิภาพของปุ๋ยอินทรีย์น้ำชีวภาพที่อายุการเก็บรักษาต่างกันต่อการเจริญเติบโตของพืช
- ๑๓) ผลของการใช้ปุ๋ยน้ำชีวภาพร่วมกับปุ๋ยน้ำปุ๋ยหมักและสารเร่ง พด.๑๐ ในการเพิ่มผลผลิตและคุณภาพความหวานของข้าวโพดหวานพันธุ์ฉัตรทอง ๒-๙ F๑ ในชุดดินมาบบอน
- ๑๔) การเลี้ยงกบในกระชังด้วยอาหารเม็ดสำเร็จรูปชนิดต่าง ๆ กัน
- ๑๕) การเลี้ยงไก่ไข่แบบอินทรีย์
- ๑๖) การเปรียบเทียบประสิทธิภาพของฤทธิ์ในการถ่ายพยาธิของหมากแต่ละชนิดในไก่พื้นเมือง
- ๑๗) ศึกษาการแตกหน่อของกล้วยไม้พันธุ์ช้างกระโดยใช้สาร ๖ - Benzyl Amino Purine (BAP) ความเข้มข้นต่าง ๆ ในสภาวะปลอดเชื้อ
- ๑๘) การใช้ควาวเคี้ยวแดงและใบมังคุดในการผลิตปลากัดจีนเพศผู้
- ๑๙) ความหลากหลายของสัตว์มีกระดูกสันหลังในศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
- ๒๐) อิทธิพลของระยะปลูกและอายุการเก็บเกี่ยวต่อผลผลิตและคุณภาพพว่นสาวหลง
- ๒๑) การเปรียบเทียบกล้วยน้ำว้าผงและยาปฏิชีวนะรักษาโรคท้องเสียในลูกสุกรหย่านม
- ๒๒) ศึกษาการฟื้นฟูพื้นที่บ่อทรายร้างเพื่อการปลูกพืชอาหารสัตว์
- ๒๓) การใช้น้ำมันกานพลูในการขนส่งและลำเลียงกบนา
- ๒๔) การเปรียบเทียบประสิทธิภาพของฤทธิ์ในการถ่ายพยาธิของหมากในสัตว์ต่างชนิดในไก่พื้นเมือง
- ๒๕) ประสิทธิภาพของสารสกัดจากพืชสมุนไพร ๔ ชนิด ในการป้องกันแมลงหวี่และการทดลองผลิตโลชั่นกันแมลงหวี่ผสมสารสกัดจากพืชสมุนไพร

๒๖) ผลการเสริมบัวบก (Centella asiatica) และไพล (Zingiber montanum) ในอาหารต่อสมรรถภาพการผลิตและสุขภาพโดยรวมของกบนา (Rana rugulosa)

๒๗) ประสิทธิภาพของสารสกัดจากพืชสมุนไพร ๕ ชนิด (ขมิ้น ตะไคร้หอม ไพล ยูคาลิปตัส และว่านนางคำ) ในการป้องกันทากและการทดลองผลิตสเปรย์กันทากผสมสารสกัดจากพืชสมุนไพร

๒๘) ศึกษาปริมาณน้ำมันหอมระเหยของยูคาลิปตัสในสวนป่าอายุต่าง ๆ

๒๙) การศึกษาเปรียบเทียบการใช้สมุนไพรฟ้าทะลายโจรผง หนุมานประสานกายผง และยาปฏิชีวนะ ในอาหารต่อประสิทธิภาพการเจริญเติบโตของสุกรอนุบาล

๓๐) ผลกระทบของระบบนิเวศการเกษตรต่อสภาวะโลกร้อน บริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๓๑) การใช้พืชตระกูลถั่วเป็นวัสดุคลุมดินเพื่อเพิ่มผลผลิตข้าวโพดหวานที่มีการปลูกแบบไม่ไถพรวนในชุดดินมาบอน

๓๒) ศึกษาอัตราปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูงและปุ๋ยหมักมูลไส้เดือนดินที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มผลผลิตข้าวโพดหวานในชุดดินมาบอน

๓๓) การตอบสนองของกล้าไม้ต่อขนาดของช่องว่างเรือนยอดในพื้นที่แปลงปลูกป่าเลียนแบบธรรมชาติ บริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ

๓๔) ประสิทธิภาพของน้ำมันหอมระเหยของยูคาลิปตัสต่อการงอกและการเจริญเติบโตของวัชพืช ๕ ชนิด

๓๕) การตอบสนองของกล้าไม้ต่อขนาดของช่องว่างเรือนยอดในพื้นที่แปลงปลูกป่าเลียนแบบธรรมชาติ บริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๓.๒ ด้านการสาธิตการเกษตร ปศุสัตว์ และประมง

๑) ระบบเกษตรผสมผสาน พื้นที่ ๑๒ ไร่

๒) การผลิตไม้ผลอินทรีย์ พื้นที่ ๑๐ ไร่

๓) การผลิตมะม่วงแก้วเพื่อการแปรรูป พื้นที่ ๓ ไร่

๔) การปลูกไม้หวานเพื่อตัดหน่อ พื้นที่ ๑ ไร่

๕) การปลูกหม่อนเพื่อการแปรรูป พื้นที่ ๓ ไร่

๖) การปลูกพืชไร่เศรษฐกิจ พื้นที่ ๖ ไร่

๗) การปลูกยางพาราในพื้นที่แห้งแล้ง พื้นที่ ๗๐ ไร่

๘) แปลงทดสอบและอนุรักษ์พันธุ์พืช พื้นที่ ๒๘ ไร่

๙) พันธุ์พืชสมุนไพรและอนุรักษ์พืชพื้นถิ่น พื้นที่ ๑๕ ไร่

๑๐) การปลูกผักปลอดภัยสารพิษ พื้นที่ ๗ ไร่

๑๑) การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดี พื้นที่ ๑๒ ไร่

๑๒) สาธิตการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ได้แก่ หม่อน เห็ด อ้อย และเชอร์รี่

๑๓) สาธิตการทำปุ๋ยหมักชีวภาพแห้งโดยใช้วัสดุในท้องถิ่น จำนวน ๗๐ ตัน

๑๔) สาธิตการทำน้ำส้มควันไม้ จำนวน ๓๐๐ ลิตร

๑๕) สัตว์เลี้ยงเพื่อสาธิตได้แก่ โค กวางพอลโล นกกระจอกเทศ นกอีมู โดยการศึกษาวิธีการเลี้ยงอาหารที่ใช้ ผลผลิตที่ได้ ต้นทุนการผลิต และผลิตลูกสัตว์สู่เกษตรกร

๑๖) สาธิตการเลี้ยงปลาตู้กอยเทศ จำนวน ๑๒ ราย การเลี้ยงกบนาในบ่อซีเมนต์ และในกระชังจำนวน ๑๕ ราย และการเลี้ยงปลาตู้กอยเทศในบ่อประจำโรงเรียน จำนวน ๗ โรงเรียน

๑๗) สาธิตการทำเกษตรทฤษฎีใหม่

๑๘) สาธิตการทำเกษตรยั่งยืน

๑๙) สาธิตการทำผักพื้นบ้าน

๒๐) จัดสร้างสวนป่าสมุนไพรขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๒๓ ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยได้รวบรวมพืชสมุนไพรทั้งหมดมากกว่า ๙๐๙ ชนิด ปลูกในเนื้อที่ ๑๕ ไร่ จัดทำเส้นทาง และติดป้ายชื่อพร้อมสรรพคุณ เพื่อให้ผู้สนใจเข้าชมและศึกษาหาความรู้

๓.๓ ด้านการพัฒนาแหล่งน้ำ

การพัฒนาแหล่งน้ำ ดำเนินงานโดยงานชลประทาน ได้สำรวจวางแผนก่อสร้างอ่างเก็บน้ำจำนวน ๙ แห่ง ความจุรวม ๕,๘๑๘,๑๐๐ ลูกบาศก์เมตร ดังนี้

๑) อ่างเก็บน้ำห้วยเจ๊ก (อ่าง ๑๒) ขนาดความจุ ๑๖๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร พร้อมคลองส่งน้ำ ความยาว ๕๔๘ เมตร สร้างปี พ.ศ.๒๕๒๓

๒) อ่างเก็บน้ำห้วยแยก ๒ (อ่าง ๑๔) ขนาดความจุ ๑๑๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร พร้อมคลองส่งน้ำ ความยาว ๑,๑๐๐ เมตร สร้างปี พ.ศ.๒๕๒๔

๓) อ่างเก็บน้ำห้วยแยก (อ่าง ๑๓) ขนาดความจุ ๙,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร พร้อมคลองส่งน้ำ ความยาว ๕๕๓ เมตร สร้างปี พ.ศ.๒๕๒๕

๔) อ่างเก็บน้ำห้วยสำโรงใต้ (อ่าง ๕) ขนาดความจุ ๖๒๕,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร พร้อมคลองส่งน้ำ ความยาว ๑,๗๕๐ เมตร สร้างปี พ.ศ.๒๕๒๕

๕) อ่างเก็บน้ำห้วยมันปลา (อ่าง ๖) ขนาดความจุ ๒๕๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร พร้อมคลองส่งน้ำ ความยาว ๑,๑๗๑ เมตร สร้างปี พ.ศ.๒๕๒๕

๖) อ่างเก็บน้ำห้วยสำโรงเหนือตอนบน (อ่าง ๘) ขนาดความจุ ๖๐๘,๐๐๐ เมตร พร้อมคลองส่งน้ำ ความยาว ๔,๔๖๗ เมตร สร้างปี พ.ศ.๒๕๒๕

๗) อ่างเก็บน้ำห้วยสำโรงเหนือตอนล่าง (อ่าง ๑๐) เป็นงานก่อสร้างทำนบดิน ๓ แห่งและสระเก็บน้ำ รวมความจุ ๑๒๖,๑๐๐ ลูกบาศก์เมตร พร้อมคลองส่งน้ำและท่อส่งน้ำ ความยาว ๑,๔๔๙ เมตร สร้างปี พ.ศ. ๒๕๒๕

๘) อ่างเก็บน้ำห้วยน้ำโจนตอนบน (อ่าง ๒) ขนาดความจุ ๑,๙๖๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร พร้อมคลองส่งน้ำ และท่อส่งน้ำ ความยาว ๘,๕๕๖ เมตร สร้างปี พ.ศ.๒๕๒๖

๙) อ่างเก็บน้ำห้วยแยกฝั่งซ้ายห้วยน้ำโจนตอนล่าง (อ่าง ๑๖) ขนาดความจุ ๑,๙๗๐,๐๐๐ เมตร พร้อมคลองส่งน้ำ ๗,๗๔๐ เมตร สร้างปี พ.ศ.๒๕๒๘

ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๗-๒๕๕๔ ได้ดำเนินการสร้างฝายทดน้ำ จำนวน ๑๗ แห่ง ดังนี้

- ๑) ฝายทดน้ำน้ำโจนแห่งที่ ๑๑ สันฝายยาว ๑๘ เมตร สูง ๒.๕๐ เมตร
- ๒) ฝายทดน้ำบ้านเขาหินซ้อน สันฝายยาว ๒๐ เมตร สูง ๒ เมตร
- ๓) ฝายทดน้ำชำขวาง สันฝายยาว ๒๐ เมตร สูง ๒ เมตร
- ๔) ฝายทดน้ำบ้านห้วยสะพานเล็ก สันฝายยาว ๒๐ เมตร สูง ๒ เมตร
- ๕) ฝายทดน้ำบ้านม่วงโพรง สันฝายยาว ๒๐ เมตร สูง ๒ เมตร
- ๖) ฝายทดน้ำบ้านดินขี้เหล็ก สันฝายยาว ๒๐ เมตร สูง ๒ เมตร
- ๗) ฝายทดน้ำห้วยน้ำโจนตอนล่าง (ม่วงโพรงแห่งที่ ๑) สันฝายยาว ๒๐ เมตร สูง ๒ เมตร
- ๘) ฝายคลองหนองผักบุ้งแห่งที่ ๑ สันฝายยาว ๒๐ เมตร สูง ๒.๗๐ เมตร
- ๙) ฝายคลองหนองผักบุ้งแห่งที่ ๒ สันฝายยาว ๒๐ เมตร สูง ๒.๗๐ เมตร
- ๑๐) สระเก็บน้ำบ้านหนองลำหน้า ความจุ ๒๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร
- ๑๑) อาคารอัดน้ำห้วยชำระกำตอนบนขนาด ๒ - Ø ๑ เมตร สูง ๒.๒๐ เมตร
- ๑๒) อาคารอัดน้ำห้วยชำระกำตอนกลางขนาด ๓ - Ø ๑.๒๐ เมตร สูง ๒.๒๐ เมตร
- ๑๓) อาคารอัดน้ำห้วยชำระกำตอนล่างขนาด ๓ - Ø ๑.๒๐ เมตร สูง ๒.๗๐ เมตร
- ๑๔) อาคารอัดน้ำบ้านหนองเหียงขนาด ๒ - Ø ๑.๒๐ เมตร สูง ๒.๒๐ เมตร
- ๑๕) อาคารอัดน้ำบ้านห้วยสำโรงใต้แห่งที่ ๔ ขนาด ๒ - Ø ๑.๒๐ เมตร สูง ๓.๒๐ เมตร
- ๑๖) อาคารอัดน้ำบ้านห้วยสำโรงใต้แห่งที่ ๕ ขนาด ๒ - Ø ๑.๒๐ เมตร สูง ๓.๒๐ เมตร
- ๑๗) อาคารอัดน้ำคลองเมื่อยแห่งที่ ๑ และแห่งที่ ๒ ขนาด ๒ - Ø ๒ เมตร สูง ๓.๕๐ เมตร
- ๑๘) งานขุดลอกอ่างเก็บน้ำลุ่มน้ำโจนแห่งที่ ๑๔ (อ่างห้วยแยก ๒)
- ๑๙) งานขุดลอกอ่างเก็บน้ำลุ่มน้ำโจนแห่งที่ ๑๐.๑
- ๒๐) งานขุดลอกอ่างเก็บน้ำลุ่มน้ำโจนแห่งที่ ๘ (ระยะที่ ๑)
- ๒๑) งานขุดลอกอ่างเก็บน้ำลุ่มน้ำโจนแห่งที่ ๑๐.๒
- ๒๒) งานขุดลอกอ่างเก็บน้ำลุ่มน้ำโจนแห่งที่ ๑๐.๓
- ๒๓) งานปรับปรุงเสริมทำนบดิน อ่างลุ่มน้ำโจนแห่งที่ ๑๐.๑ (ฝายยาง)
- ๒๔) วางท่อรับน้ำลงอ่างเก็บน้ำลุ่มน้ำโจนแห่งที่ ๑๐.๒ จำนวน ๕ แห่ง
- ๒๕) วางท่อรับน้ำลงอ่างเก็บน้ำลุ่มน้ำโจนแห่งที่ ๑๒ จำนวน ๓ แห่ง
- ๒๖) งานก่อสร้าง Box Culvert ขนาด ๒.๑๐ x ๒.๑๐ เมตร จำนวน ๒ ช่อง หน้าบ้าน ผอ.ศูนย์ฯ
พร้อมบานปิด-เปิด
- ๒๗) งานก่อสร้าง Box Culvert ขนาด ๒.๑๐ x ๒.๑๐ เมตร จำนวน ๑ ช่อง ถนนโรงช่างกล
- ๒๘) งานก่อสร้าง Box Culvert ขนาด ๒.๑๐ x ๒.๑๐ เมตร จำนวน ๑ ช่อง ข้างฝายช่างกลพร้อมบานปิด-เปิด
- ๒๙) งานก่อสร้าง Box Culvert ขนาด ๒.๑๐ x ๒.๑๐ เมตร จำนวน ๒ ช่อง ฝายวิชาการ
- ๓๐) งานวางท่อผันน้ำจากอ่างฯ แห่งที่ ๒ ไปยังอ่างฯ แห่งที่ ๘ ท่อ PVC Ø ๐.๓๐ เมตร ยาว ๑,๙๙๒ เมตร

- ๓๑) งานก่อสร้างฝายทดน้ำห้วยน้ำโจนตอนล่าง (ม่วงโพรง) แห่งที่ ๒ สันฝายยาว ๒๐ เมตร สูง ๒ เมตร
- ๓๒) งานขุดลอกคลองชำ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา
- ๓๓) งานก่อสร้าง Box Culvert ขนาด ๒.๑๐ x ๒.๑๐ เมตร จำนวน ๒ ช่อง ถนนห้วยสำโรงใต้ - ศูนย์ศึกษา
- ๓๔) ก่อสร้างสระเก็บน้ำประจำไร่นาในพื้นที่เกษตรกร ขนาดความจุ ๑,๒๖๐ และ ๒,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร ดำเนินงานตั้งแต่ปี ๒๕๓๘ - ๒๕๕๕ รวมทั้งสิ้น ๑,๐๔๙ แห่งและบ่อน้ำตื้น ๑๗๐ บ่อ

๓.๔ ด้านการขยายผลและถ่ายทอดเทคโนโลยี

๑) การรวมกลุ่ม

- ♦ กลุ่มเพาะเห็ดเศรษฐกิจครบวงจร จำนวน ๔ หมู่บ้าน รวม ๓๔ ราย
- ♦ กลุ่มผลิตผักปลอดภัยสารพิษ มีสมาชิกจำนวน ๖๔ ราย
- ♦ กลุ่มผลิตข้าวพันธุ์ดีครบวงจร มีสมาชิกจำนวน ๖๙ ราย
- ♦ กลุ่มฟาร์มสาธิตการเลี้ยงสุกร จำนวน ๙ กลุ่ม มีสมาชิก ๔๕ ราย
- ♦ กลุ่มฟาร์มสาธิตการเลี้ยงสัตว์ปีก จำนวน ๑๔ กลุ่ม มีสมาชิก ๑๔๐ ราย
- ♦ กลุ่มกองทุนศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ จำนวน ๑๑ กลุ่ม วงเงิน ๕๐๐,๐๐๐ บาท
- ♦ กลุ่มปลูกสมุนไพรร้านไร่แผ่นดินทอง มีสมาชิก ๕ ราย
- ♦ กลุ่มปลูกสมุนไพรร้านห้วยหิน มีสมาชิก ๕ ราย
- ♦ กลุ่มปลูกสมุนไพรร้านหนองล้างหน้า มีสมาชิก ๓ ราย

๒) การฝึกอบรม

- ♦ การเพาะเห็ดเศรษฐกิจครบวงจร จำนวน ๑๖ รุ่น รวม ๗๐๑ ราย
- ♦ การผลิตผักปลอดภัยสารพิษ จำนวน ๖ รุ่น รวม ๒๑๕ ราย
- ♦ การผลิตข้าวพันธุ์ดีครบวงจร จำนวน ๖ รุ่น รวม ๒๒๙ ราย
- ♦ การผลิตไม้ผลตามเกษตรดีที่เหมาะสม จำนวน ๔ รุ่น รวม ๑๒๐ ราย
- ♦ เทคนิคการลดต้นทุนและการเพิ่มผลผลิตในการปลูกมันสำปะหลัง จำนวน ๕ รุ่น รวม ๑๘๐ ราย
- ♦ การทำชาเขียวใบหม่อนและการแปรรูปจากผลหม่อน จำนวน ๓ รุ่น รวม ๑๑๐ ราย
- ♦ การเผาถ่านน้ำส้มควันไม้และการทำปุ๋ยหมักชีวภาพแห้งโดยการใช้วัสดุในท้องถิ่น จำนวน ๓

รุ่น รวม ๙๐ ราย

- ♦ การปลูกสร้างสวนยางพารา จำนวน ๖ รุ่น รวม ๒๒๐ ราย
- ♦ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำขึ้นพื้นฐาน และส่งเสริมการเลี้ยงปลากินพืชในบ่อดิน จำนวน ๖๐๐ ราย
- ♦ เยาวชนไทยสู่แหล่งเรียนรู้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน ๒ รุ่น ๘๐ ราย
- ♦ ยุวมัคคุเทศก์พฤษศาสตร์ จำนวน ๓ รุ่น ๓๖๐ ราย
- ♦ เยาวชนไทยรักษ์สิ่งแวดล้อม ๖๐๐ ราย
- ♦ การเกษตรทฤษฎีใหม่ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงปีละ ๑๐๐ ราย
- ♦ ให้ความรู้ด้านการเลี้ยงสัตว์ การป้องกันโรคสัตว์ การสุขภาพโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ รวม ๒๕๐ ราย
- ♦ การปลูกพืชพลังงานทดแทน (มันสำปะหลัง) จำนวน ๗๕ ราย
- ♦ ให้ความรู้แปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์ และถนอมอาหารเพื่อเพิ่มมูลค่า จำนวน ๑๐๐ ราย
- ♦ ส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชให้กับโรงเรียนในพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ฯ

๑) โรงเรียน

๓.๕ ด้านการพัฒนาส่งเสริมเกษตรและอาชีพ

๑) สาธิตงานหัตถกรรมและอุตสาหกรรมในครัวเรือน เน้นการผลิตโดยใช้อุปกรณ์ในท้องถิ่น การทอผ้า การทอเสื่อ การตีมีด การทำเตาเศรษฐกิจ อีกทั้งได้จัดบ้านเกษตรกรตัวอย่างเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมให้เกษตรกร นักเรียน และผู้สนใจเข้าเยี่ยมชม ศึกษาหาความรู้นำไปประกอบอาชีพ อันก่อให้เกิดรายได้ และยกระดับความเป็นอยู่ในครัวเรือนให้ดีขึ้น

๒) โครงการส่งเสริมงานด้านศิลปาชีพสู่โรงเรียน เพื่อปลูกฝังและส่งเสริมให้เยาวชนไทยสนใจงานด้านหัตถกรรม และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยโรงเรียนในพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ได้จัดทำเป็นหลักสูตรการเรียน การสอน จำนวน ๔ โรงเรียน

๓) ให้บริการสีข้าวแก่เกษตรกรหมู่บ้านรอบศูนย์ จำนวน ๑,๘๙๘ ราย สีข้าวเปลือกได้จำนวน ๓๘๙,๖๓๒ กิโลกรัม

๔) ผลิตลูกสัตว์เลี้ยงที่มีสุขภาพดี แข็งแรง เพื่อส่งเสริม และจำหน่ายให้เกษตรกรหมู่บ้านรอบศูนย์ ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ และเกษตรกรทั่วไป ลูกสัตว์เลี้ยงที่ผลิต ได้แก่ ไก่พื้นเมือง จำนวน ๑,๕๐๐ ตัว เป็ดเนื้อพันธุ์กบินทร์บุรี จำนวน ๖๐๐ ตัว สุกร จำนวน ๒๐๐ ตัว เป็ดไข่พันธุ์ปากน้ำ จำนวน ๖๐๐ ตัว

๕) ส่งเสริมและสนับสนุนการปลูกไม้ผลในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน (ในพระบรมราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี) จำนวน ๑๕ โรงเรียน รวม ๕,๐๐๐ ต้น

๖) ส่งเสริมและสนับสนุนการปลูกไม้ผลในโรงเรียนนายร้อย จปร. จังหวัดนครนายก ๓ ชนิด ได้แก่ ฝรั่ง ชมพู และมะม่วง จำนวน ๕๐๐ ต้น

๗) ส่งเสริมและสนับสนุนไม้ผลแก่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนของจังหวัดต่าง ๆ ๓ ชนิด ได้แก่ ฝรั่ง ชมพู และ มะม่วง จำนวน ๑,๗๐๐ ต้น

๘) ส่งเสริมและสนับสนุนพันธุ์บอนสีแก่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน โรงเรียนต่าง ๆ และโครงการ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๓,๕๐๐ ต้น

๙) จุดเรียนรู้ครัวเรือนเศรษฐกิจพอเพียงเชิงบูรณาการ ๓ แห่ง

๑๐) ส่งเสริมการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ในโรงเรียน ๘ แห่ง

๑๑) คัดเลือกและขยายพันธุ์กล้าไม้ที่เหมาะสมกับพื้นที่บริเวณตำบลเขาหินซ้อน ๑๐ ชนิด เพื่อแจกจ่าย สนับสนุนกิจกรรมการส่งเสริมอาชีพให้แก่ชาวบ้านในพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ฯ จำนวน ๓๐,๐๐๐ กล้า

๑๒) ผลิตกล้าสมุนไพรมะม่วงแจกจ่าย จำนวน ๕๐๐,๐๐๐ กล้า (ผู้รับกล้าทั้งหมด ๖๐๕ ราย เกษตรกร ๓๗๐ ราย หน่วยงานราชการ ๒๓๕ ราย)

๑๓) การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อกล้วยไม้ป่าและสมุนไพรมะม่วง ๕๘,๖๕๓ กล้า

๓.๖ ด้านการพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๑) พัฒนาแปลงต้นแบบการผลิตพืชผสมผสานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ระบบเกษตรผสมผสาน การผลิตไม้ผลอินทรีย์ การผลิตมะม่วงแก้วเพื่อการแปรรูป การปลูกไม้หวานเพื่อตัดหน่อ การปลูกหม่อนเพื่อการแปรรูป การปลูกพืชไร่เศรษฐกิจ การปลูกยางพาราในพื้นที่แห้งแล้ง

๒) แปลงทดสอบและอนุรักษ์พันธุ์พืช ได้แก่ พันธุ์พืชสมุนไพรมะม่วงและอนุรักษ์พืชพื้นถิ่น การปลูกผักปลอดภัยสารพิษ การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดี

๓) อนุรักษ์พื้นที่ป่าเดิมบริเวณงานสวนรุกขชาติสมเด็จพระปิ่นเกล้า (เขาหินซ้อน และเขาวง) จำนวน ๒๐๐ ไร่ โดยบริเวณเขาวงปลูกป่าสามอย่างได้ประโยชน์สื้ออย่าง ส่วนบริเวณเขาหินซ้อนดำเนินการจัดทำแนวกันไฟ ในช่วงเดือนมีนาคมของทุกปี ระยะทาง ๔ กิโลเมตร จัดทำฝายชะลอความชุ่มชื้น ปลูกไม้เพื่อฟื้นฟูสภาพป่าบริเวณงานสวนรุกขชาติ

๔) โครงการส่งเสริมการปลูกพืชพลังงานทดแทน (สับปะรด) เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จำนวน ๑,๒๐๐ ต้น ๒ หมู่บ้าน

๕) รณรงค์การปลูกหญ้าแฝกเพื่อเฉลิมพระเกียรติและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมปีละ ๒ ครั้ง จำนวน ๕๐๐,๐๐๐ กล้า

๖) อนุรักษ์พันธุกรรมพืชตามพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ด้านการสำรวจ ปกป้อง บำรุงรักษา และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ จำนวน ๑,๗๙๑ ชนิด รวมพื้นที่ ๔๓๓ ไร่

๗) สำรวจและรวบรวมพรรณไม้ในพื้นที่ซึ่งมีลักษณะเป็นป่าดิบแล้ง พรรณไม้ที่น่าสนใจที่พบในพื้นที่ ได้แก่ ยางโอน แคนหางค่าง ยางนา มะค่าโมง พะยูง ชิงชัน ประดู่ ช่อย ช่อยหนาม คอแลน โมกมัน สกุณิ ชันทองพญาบาท กระเบาหลัก เป็นต้น ตลอดจนบำรุงดูแลรักษาความสะอาดโดยรอบ ให้เหมาะสำหรับการเข้ามาศึกษาหาความรู้ด้านพรรณไม้ พักผ่อนหย่อนใจ

๘) รวบรวมพรรณไม้ป่าที่น่าสนใจกว่า ๓๐ ชนิด เช่น สิริธรวัลลี จำปีสิรินธร โมกราชินี จันทร์หอม กายาน ชะมวง เปล้าน้อย กระวาน กานพลู และพระเจ้าห้าพระองค์ เป็นต้น แต่ละชนิดมีแผ่นป้ายบรรยายความน่าสนใจในแง่มุมต่าง ๆ ใช้เวลาเดินศึกษาประมาณ ๒๐ - ๓๐ นาที

๙) บำรุงรักษาไม้เดิม และปลูกไม้เพิ่มเติมเนื้อที่ ๔๐๐ ไร่ โดยรวบรวมไม้ตามหลักอนุกรมวิธานพืช ๑๓ วงศ์ ได้แก่ วงศ์ราชพฤกษ์ วงศ์ยางนา วงศ์ส้ม วงศ์ไทร วงศ์ปาล์ม วงศ์จำปา วงศ์กล้วยไม้ วงศ์สัก วงศ์แค วงศ์ไผ่ วงศ์มะเกลือ วงศ์สะเดา และวงศ์กระดังงา

๑๐) จัดสร้างสวนพรรณไม้ลักษณะต่าง ๆ เพื่อรวบรวมและอนุรักษ์จำนวน ๘ สวน (สวนพฤกษาน่าสนใจ สวนพรรณไม้ในวรรณคดี สวนพรรณไม้หอม สวนพรรณไม้เกียรติประวัติ สวนพรรณไม้ในพุทธประวัติ สวนป่า ๗ ชั้น สวนพรรณไม้มงคล และสวนกล้วยไม้ เฟิร์น พืชทนแล้ง)

๑๑) จัดทำโครงการรักษป่าเขาหินซ้อนตามแนวพระราชดำริด้านการพัฒนาป่าไม้ เพื่อส่งเสริมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตามพระราชดำริอย่างถูกต้อง จำนวน ๒๐๐ ไร่

๓.๗ ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านการพัฒนา

๑) พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านการพัฒนาโดยจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการร่วมกับจังหวัด

๒) พัฒนาและปรับปรุงสวนรุกขชาติ โดยจัดทำป้ายชื่อพรรณไม้และป้ายสื่อความหมายจำนวน ๑๐๐ ป้าย จัดทำเส้นทางศึกษาพรรณไม้ไปถึงจุดชมวิวยอดเขาหินซ้อนระยะทาง ๑ กิโลเมตร

๓) เลี้ยงสัตว์ที่หาได้ยากและมีราคาสูง ให้ผู้สนใจโดยทั่วไปมาทัศนศึกษา พร้อมจัดทำป้ายข้อมูลของสัตว์แต่ละชนิด ติดไว้ที่หน้าคอกสัตว์ด้วย

๔) พัฒนาและปรับปรุงด้านการพัฒนาสวนพฤกษศาสตร์ โดยจัดทำป้ายชื่อพรรณไม้และป้ายสรรพคุณ จำนวน ๔,๕๐๐ ป้าย ป้ายสื่อความหมายธรรมชาติ ๒๐ ป้าย และจัดทำเส้นทางศึกษาพรรณไม้ระยะทาง ๑.๒ กิโลเมตร

๕) ผู้เข้าศึกษาดูงานศูนย์ฯ ประมาณ ๗๓๖,๐๐๐ ราย

๓.๘ ด้านการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต

- ๑) จัดตั้งหมู่บ้านพัฒนาตามเศรษฐกิจพอเพียง ๑ หมู่บ้าน
- ๒) ส่งเสริมสนับสนุนอุปกรณ์การเรียนการสอนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสิรินธร จำนวน ๑ แห่ง
- ๓) ส่งเสริมกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสินค้าสู่มาตรฐาน และส่งเสริมการตลาด จำนวน ๒๕ ราย
- ๔) ส่งเสริมเยาวชนรู้จักการออมและลงบัญชีเพื่อสร้างนิสัยการออมสู่อนาคต จำนวน ๑๐ โรงเรียน รวม ๔๐๐ ราย

๓.๙ ด้านการบริหารจัดการ

- ๑) มีการใช้แผนเป็นกรอบและเครื่องมือดำเนินงาน โดยจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีร่วมกันให้มีเป้าหมายการดำเนินงานชัดเจน สามารถวัดผลเป็นรูปธรรมได้เป็นประจำทุกปีตลอดช่วงแผน
- ๒) พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์และระบบฐานข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ
- ๓) พัฒนาและเสริมสร้างการเรียนรู้ ทักษะ และสมรรถนะของบุคลากรทุกสาขาและทุกระดับ ทั้งใน ด้านวิชาการ ด้านการพัฒนาและด้านการบริหารจัดการไปสู่ความเป็นมืออาชีพ
- ๔) ประชาสัมพันธ์เชิงรุกต่อกลุ่มเป้าหมาย โดยการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์จัดรายการวิทยุ จัดทำจดหมายข่าว ถ่ายทำรายการโทรทัศน์
- ๕) จัดทำเอกสารแผ่นพับ คู่มือองค์ความรู้ จำนวน ๒๔ เรื่อง รายงานประจำปี ๕ เล่ม รายงานผลการวิจัย ๔ เล่ม และป้ายสื่อความหมายจำนวน ๔๗ ป้าย
- ๖) พัฒนาตัวชี้วัดทางกายภาพให้มีประสิทธิภาพ ได้แก่ ด่านดิน น้ำ ป่าไม้ และการเกษตร รวมทั้งจัดทำตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจสังคมเพื่อประเมินผลลัพธ์ และผลกระทบในการพัฒนาของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ

๓.๑๐ แนวโน้มการพัฒนา

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดำเนินงานทั้งด้านวิชาการ และขยายผลผลสำเร็จจากการศึกษาทดลองได้นำไปถ่ายทอดสู่การปฏิบัติแก่เกษตรกรในโครงการพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ฯ และหมู่บ้านขยายผล ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาพื้นที่จำเป็นต้องแก้ไขปัญหาเบื้องต้นโดยให้การสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานแก่เกษตรกร เช่น การสร้างแหล่งกักเก็บน้ำ สระน้ำ ประจำไร่นา ทางลำเลียงในไร่นา รวมทั้งให้การสนับสนุนปัจจัยการผลิตที่จำเป็น

การดำเนินงานที่ผ่านมา การเกษตรทฤษฎีใหม่ การเกษตรผสมผสาน และวนเกษตรเป็นรูปแบบการพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืน เกษตรกรมีความเสี่ยงน้อยกว่าการปลูกพืชเชิงเดี่ยว มีรายได้ต่อเนื่องตลอดทั้งปี พึ่งพาตนเองได้ ครอบครัวยั่งยืน เป็นนายตนเอง สภาพแวดล้อมได้รับการพัฒนา ระบบนิเวศได้รับการฟื้นฟู พื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามปัญหาที่ยังรอคอยการแก้ไข คือสภาวะการขาดแคลนน้ำ โดยเฉพาะในฤดูแล้ง

การดำเนินงานในอนาคต

- ๑) การศึกษาทดลองควรเป็นการศึกษาเชิงรุกก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ เน้นการแก้ไขปัญหาและพัฒนาตามความต้องการของเกษตรกร และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- ๒) การถ่ายทอดเทคโนโลยีควรให้ความสำคัญในการฝึกอบรมให้ความรู้แก่เยาวชนด้วยนอกเหนือจากเกษตรกร เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกเชิงสร้างสรรค์ คำนึงถึงผลประโยชน์โดยรวม

๓) การพัฒนาขยายผล ควรปรับกลยุทธ์ให้เข้ากับกลุ่มเป้าหมาย สอดคล้องกับความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีพ ส่งเสริมให้เกษตรกรแกนนำ (ปราชญ์ชาวบ้าน) เป็นต้นแบบการพัฒนาการเกษตรยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๔) แนวทางการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนที่สมควรเร่งรัดดำเนินการ

๑) เพิ่มพื้นที่การเกษตรระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน และวนเกษตร

๒) ส่งเสริมการปลูกป่าในพื้นที่รกร้างว่างเปล่า

๓) ปลูกต้นไม้เพื่อความร่มรื่นบริเวณหน้าบ้าน รอบฟาร์ม สองฟากถนนในหมู่บ้าน และเหนืออ่างเก็บน้ำ

๔) ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น หญ้าแฝกแซมริมรั้วและโดยรอบขอบแปลงมันสำปะหลัง

๕) ฟื้นฟูพื้นที่บ่อทรายร้างเพื่อทำการเกษตรผสมผสาน พัฒนาเป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ หรืออ่างเก็บน้ำ

๖) ส่งเสริมให้เกษตรกรแปรรูปผลิตภัณฑ์การเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า

๗) การพัฒนาแหล่งน้ำ รวมทั้งการให้ความรู้เรื่องการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งเป็นกิจกรรมสำคัญที่จำเป็นต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่องไม่สิ้นสุด

๔. วิสัยทัศน์ พันธกิจ

- **วิสัยทัศน์**

“ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาอาชีพและสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน ตามวิถีพอเพียง”

- **พันธกิจ**

๑. ศึกษา วิจัย ทดสอบ เพื่อการพัฒนาอาชีพและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ (ดิน น้ำ ป่า และสิ่งแวดล้อม)
๒. ขยายผลความสำเร็จไปสู่ประชาชน
๓. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต
๔. การบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

๕. ยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ แผนงาน ตัวชี้วัด

เพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นไปตามวัตถุประสงค์สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล สำนักงาน กปร. และยุทธศาสตร์ของประเทศด้านต่าง ๆ จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ศึกษา วิจัย ทดสอบ ด้านการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ

เป้าประสงค์	กลยุทธ์	ตัวชี้วัด	ผู้รับผิดชอบ
นำแนวพระราชดำริมาศึกษา ทดลอง วิจัย เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่สอดคล้องต่อความต้องการของชุมชน	<p>๑. ศึกษาวิจัย ด้านดิน น้ำ พืช สัตว์ และประมง ในลักษณะบูรณาการ</p> <p>๑) ศึกษาทดลองการปลูก การขยายพันธุ์ และใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพร เพื่อการส่งเสริมอาชีพที่เกี่ยวข้อง (ศึกษาวิจัยด้านการใช้พืชสมุนไพรในการเลี้ยงสัตว์ หาชนิดของพืชสมุนไพรคุณประโยชน์ ขนาด วิธีการใช้ที่เหมาะสม)</p> <p>๒) ศึกษาวิจัยการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อรักษาระบบนิเวศน์ (ศึกษาการคืนถิ่นของหิงห้อยน้ำจืด)</p> <p>๓) ศึกษาด้านการปรับปรุงบำรุงดิน</p> <p>๔) ศึกษาระบบของพืชให้เหมาะสมกับภูมิสังคม</p> <p>๕) ศึกษาทดลองการคัดเลือกพันธุ์สัตว์ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และวัตถุดิบอาหารสัตว์ในพื้นที่ โดยเน้นสัตว์ที่เลี้ยงง่าย ให้ผลผลิตดี และปลอดภัยต่อผู้บริโภค เพื่อขยายผลสู่ประชาชน</p> <p>๖) พัฒนาและอนุรักษ์สายพันธุ์สัตว์ดั้งเดิมที่มีอยู่แล้ว และใกล้สูญพันธุ์ เช่น เป็ดพันธุ์ปากน้ำ</p> <p>๗) ศึกษา วิจัย โรคแมลงศัตรูพืช</p> <p>๘) ศึกษา รวบรวม องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น</p> <p>๙) ศึกษา วิจัย ด้านภูมิศาสตร์สารสนเทศเพื่อการเกษตร</p> <p>๒. พัฒนาฐานข้อมูลงานวิชาการ</p> <p>๑) พัฒนาฐานข้อมูลงานวิจัยสู่ระบบเครือข่าย</p>	<p>- ร้อยละที่ปฏิบัติงานได้ตามแผนงานวิจัย</p> <p>- ร้อยละของงานวิจัยที่ดำเนินการแล้วเสร็จตามแผน</p> <p>- ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของฐานข้อมูลที่สมบูรณ์ครบถ้วน</p>	

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ งานขยายผล

เป้าประสงค์	กลยุทธ์	ตัวชี้วัด	ผู้รับผิดชอบ
<p>ขยายผลสำเร็จตามแนวพระราชดำริในด้านสาธิตพัฒนาอาชีพการเกษตร เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ป่าไม้ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมและพัฒนากลุ่มอาชีพ ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตไปสู่ประชาชน</p>	<p>๑. สาธิตพัฒนาอาชีพการเกษตร อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม</p> <p>๑) สาธิตและจัดทำแปลงทดลองตัวอย่างทางการเกษตรให้เป็นแหล่งเรียนรู้</p> <p>๒) ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาอาชีพการรวมกลุ่ม และทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม</p> <p>๓) นำผลการศึกษาที่สำเร็จแล้วมาสาธิตในหน่วยงานและเกษตรกรต้นแบบ</p> <p>๔) นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสาธิตในพื้นที่</p> <p>๕) สาธิตการใช้พลังงานทดแทนรูปแบบต่าง ๆ เช่น บ่อก๊าซชีวภาพจากมูลสุกร และปุ๋ยที่ได้จากการเลี้ยงสุกรหลุม</p> <p>๖) สาธิตการปลูกพืชสมุนไพร ตลอดจนการแปรรูปสมุนไพรเชิงพาณิชย์</p> <p>๗) สร้างเครือข่ายการผลิตระหว่างเกษตรกรกับผู้ผลิตภัณฑฺ์สมุนไพรระดับบริษัท</p> <p>๘) สาธิตงานด้านหัตถกรรมและอุตสาหกรรมในครัวเรือน</p> <p>๙) จัดตั้งฟาร์มสาธิตการเลี้ยงสัตว์ เพื่อเป็นจุดเรียนรู้ให้เกษตรกรในกลุ่มและผู้สนใจโดยทั่วไป</p> <p>๑๐) ส่งเสริมการสร้างศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>๑๑) พัฒนาและสร้างนวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์จากชุมชน</p> <p>๒. เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในการอนุรักษ์ป่าไม้ และสิ่งแวดล้อมตามแนวพระราชดำริ</p> <p>๑) โครงการรักษ่าป่าเขาหินซ้อนตามแนวพระราชดำริด้านการพัฒนาป่าไม้ จำนวน ๒๐๐ ไร่</p> <p>๒) รวบรวมและปลูกพรรณไม้ให้มีความหลากหลายทางชีวภาพเพิ่มขึ้น</p>	<p>- ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของจำนวนผู้มาเรียนรู้/แปลงสาธิต/กลุ่ม</p> <p>- ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของระดับความรู้ความเข้าใจ/ร้อยละของจำนวนผู้นำไปใช้ประโยชน์</p> <p>- ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของจำนวนคนที่ผ่านการฝึกอบรม/จำนวนกลุ่มที่เข้มแข็ง</p> <p>- ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของจำนวนกิจกรรมที่เข้าไปมีส่วนร่วม</p> <p>- ร้อยละขององค์ความรู้ที่นำไปขยายผล</p>	

เป้าประสงค์	กลยุทธ์	ตัวชี้วัด	ผู้รับผิดชอบ
	<p>๓) จัดการเรียนรู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในลักษณะการฝึกอบรมจัดค่ายเยาวชน</p> <p>๔) ส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในครัวเรือนที่จำเป็นอย่างน้อย ๕ ชนิด</p> <p>๕) ส่งเสริมความรู้การใช้สมุนไพรกับการดูแลสุขภาพโดยโรงเรียนนวัตกรรมชุมชน</p> <p>๖) ผลิตกล้าไม้แจกจ่าย โดยจะมีกล้าไม้หลากหลายชนิด ทั้งไม้กินได้ ไม้ใช้สอย ไม้เศรษฐกิจ และไม้ป่ามีคุณค่า</p> <p>๗) ส่งเสริมการปลูกป่าชุมชน “บวร” ในชุมชน</p> <p>๘) ส่งเสริมการปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง ตามพระราชดำริ</p> <p>๙) ดำเนินการขยายผลในงานสวนพฤกษศาสตร์ โดยการพัฒนาโปรแกรมการถ่ายทอดความรู้ให้เหมาะสมกับวัยและพื้นฐานความรู้รวมทั้งพัฒนาป้ายสื่อความหมายและสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ</p> <p>๓. ส่งเสริมและพัฒนากลุ่มอาชีพ</p> <p>๑) ส่งเสริมการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรเชิงอนุรักษ์และเชิงพาณิชย์ โดยสนับสนุนกล้าสมุนไพรแจกจ่ายเกษตรกร ประชาชน และหน่วยงานต่าง ๆ</p> <p>๒) สร้างเครือข่ายการผลิตระหว่างเกษตรกรกับผู้ผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรระดับบริษัท</p> <p>๓) ฝึกอบรมอาชีพการเกษตร และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม</p> <p>๔) ดำเนินการขยายผลการศึกษาสู่หมู่บ้านรอบศูนย์ฯ และพื้นที่ใกล้เคียง โดยกลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการผลิต ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ภายในศูนย์ฯ</p> <p>๕) สนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่มการดำเนินงาน การปลูก การแปรรูปผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง</p>		

เป้าประสงค์	กลยุทธ์	ตัวชี้วัด	ผู้รับผิดชอบ
	<p>๖) พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ / ผลผลิตให้ตรงกับความต้องการของตลาด</p> <p>๗) ฝึกอบรมเพิ่มทักษะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับเกษตรกรหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ</p> <p>๘) ส่งเสริมการใช้พืชสมุนไพรในระดับครัวเรือน</p> <p>๔. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต</p> <p>๑) พัฒนางานสุขอนามัยของประชาชนหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ</p> <p>๒) การพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน</p> <p>๓) ส่งเสริมงานพัฒนาเยาวชนในโรงเรียนพื้นที่ทุรกันดาร</p> <p>๔) ส่งเสริมให้ประชาชนดูแลสุขภาพพร้อมกับการใช้สมุนไพรท้องถิ่น</p> <p>๕) พัฒนาอาสาสมัครสาธารณสุข เป็นแกนนำในการดูแลสุขภาพให้กับประชาชน</p> <p>๖) ส่งเสริมการใช้พืชสมุนไพรในระดับครัวเรือน เพื่อส่งเสริมการใช้ประโยชน์ด้านรักษาสุขภาพ</p>		

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การบริหารจัดการ

เป้าประสงค์	กลยุทธ์	ตัวชี้วัด	ผู้รับผิดชอบ
<p>บริหารจัดการการดำเนินงานของศูนย์ฯ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการประชาสัมพันธ์สู่กลุ่มเป้าหมายให้เป็นไปตามแผนอย่างมีประสิทธิภาพ</p>	<p>๑. การบริหารจัดการ การดำเนินงานของศูนย์ฯ ให้มีประสิทธิภาพ</p> <p>๑) พัฒนาเพิ่มศักยภาพบุคลากรโดยเสริมสร้างการจัดการองค์ความรู้ ส่งเสริมให้บุคลากรฝึกอบรม ศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนความรู้ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ พัฒนาทักษะ และสมรรถนะในด้านต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่มีอาชีพ</p>	<p>- ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของระดับความสำเร็จของการดำเนินงานตามแผนที่กำหนด</p>	

เป้าประสงค์	กลยุทธ์	ตัวชี้วัด	ผู้รับผิดชอบ
	<p>๒) จัดทำแผนแม่บทการปฏิบัติงาน แล้วนำแผนแม่บทมาจัดทำแผนการปฏิบัติงานเป็นรายปี โดยแผนแม่บทดังกล่าวได้ผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากคณะกรรมการของศูนย์ฯ</p> <p>- พิจารณาเห็นชอบแผนงานต่าง ๆ ผ่านคณะกรรมการของศูนย์ฯ</p> <p>๓) พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์และระบบข้อมูลพื้นฐานให้ครบถ้วน เป็นปัจจุบันพัฒนาและเสริมสร้างการเรียนรู้ทักษะและสมรรถนะของบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในทุกด้าน เพื่อนำไปสู่มีอาชีพ</p> <p>๔) การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน</p> <p>๒. ส่งเสริมการมีส่วนร่วม</p> <p>๑) ตรวจสอบวิเคราะห์คุณภาพน้ำตามแหล่งน้ำต่าง ๆ</p> <p>๒) จัดตั้งและอบรมกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน</p> <p>๓) บริหารจัดการน้ำทั้งในเขตและนอกเขตพื้นที่ชลประทาน ให้ผู้ใช้น้ำพื้นที่รอบศูนย์ฯ ใช้น้ำอย่างทั่วถึง</p> <p>๔) ศึกษา พิจารณาโครงการสำรวจเบื้องต้น เพื่อการออกแบบแหล่งเก็บกักน้ำ ก่อสร้างปรับปรุงอาคารชลประทาน เพื่อเก็บกักน้ำเพื่อการเกษตรกรรมและการอุปโภคบริโภค</p> <p>๕) ปรับกระบวนการสร้างให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ</p> <p>๖) สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง</p> <p>๓. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร</p> <p>๑) ปรับปรุงระบบสื่อความหมายธรรมชาติ เส้นทางเดินศึกษาพรรณไม้ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ</p> <p>๒) จัดทำโรงเรียนผีเสื้อเขาหินซ้อนแหล่งเรียนรู้คุณธรรมชาติ</p>	<p>- ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของระดับความสำเร็จของการมีส่วนร่วม</p> <p>- ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของระดับความพึงพอใจของผู้มารับบริการ</p> <p>- ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของระดับจำนวนสื่อ/ช่องทางในการเผยแพร่</p> <p>- ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของความพึงพอใจของผู้ร่วมงาน</p>	

เป้าประสงค์	กลยุทธ์	ตัวชี้วัด	ผู้รับผิดชอบ
	<p>๓) จัดทำแปลงเรียนรู้เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร</p> <p>๔) พัฒนามณฑปวัดเขาเจริญสุข และพื้นที่โดยรอบให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ</p> <p>๔. การประชาสัมพันธ์สู่กลุ่มเป้าหมาย</p> <p>๑) ประชาสัมพันธ์/ บริการด้านข้อมูล ข่าวสาร/ เผยแพร่กิจกรรม/ งานที่ประสบความสำเร็จ (ศูนย์สารสนเทศ)</p> <p>๒) ประชาสัมพันธ์เชิงรุกต่อกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ให้สอดคล้องกับการขยายผลการดำเนินงาน โดยการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ สร้างองค์กรเครือข่ายงานประชาสัมพันธ์และพัฒนาบุคลากร ให้เป็นมืออาชีพ</p>		

๗. ระยะเวลาดำเนินงาน

ระยะเวลาดำเนินงาน ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๕๕ - ๒๕๕๙)

๘. องค์กรบริหารงาน

๘.๑ ระดับนโยบาย

- ๑) คณะกรรมการบริหารโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
- ๒) คณะอนุกรรมการวางแผนแม่บทและติดตามประเมินผล

๘.๒ ระดับปฏิบัติ

- ๑) คณะอนุกรรมการบริหารโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ เป็นสำนักงานเลขานุการ
- ๒) คณะทำงานโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๙. การบริหารแผนไปสู่ภาคปฏิบัติ

๙.๑ แผนปฏิบัติการ

มีการใช้แผนปฏิบัติการ (Action plan) เป็นเครื่องมือดำเนินงานโดยจัดทำแผนปฏิบัติการระยะ ๕ ปี ร่วมกันในลักษณะบูรณาการ ที่มีมติการดำเนินงานทุกด้านเชื่อมโยงกัน มีเป้าหมายดำเนินงานชัดเจน สามารถวัดผลเป็นรูปธรรมได้ (ภาคผนวก)

๙.๒ แหล่งที่มาของค่าใช้จ่าย

- ๑) งบประมาณแผ่นดิน
  - งบประมาณ กปร.
  - งบประมาณปกติประจำปีของหน่วยงาน
  - งบประมาณองค์กรส่วนท้องถิ่น (ถ้ามี)
  - งบประมาณงานนโยบายพิเศษ (ถ้ามี)
- ๒) งบประมาณภาคเอกชน (ถ้ามี)
- ๓) เงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ (ถ้ามี)

๙.๓ การติดตามประเมินผล

- ๑) การติดตามผล ติดตามผลโดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขานหินซ้อนฯ สำนักงาน กปร. และหน่วยงานต่าง ๆ มุ่งติดตามผลความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรคและข้อขัดข้องในการดำเนินงาน
- ๒) การประเมินผล ประเมินผลโดยสำนักงาน กปร. เพื่อวัดผลลัพธ์และผลกระทบในการดำเนินงาน

๑๐. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

มีแผนแม่บทในการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขานหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พ.ศ.๒๕๕๕ – ๒๕๕๙ สำหรับใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนงานประจำปีของศูนย์ฯ

ภาคผนวก

ก

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

● พระราชดำริ

หลักการทรงงาน

เป็นที่ประจักษ์กันโดยทั่วกันแล้วว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีสายพระเนตรและพระอัจฉริยภาพในด้านการพัฒนาต่าง ๆ ปรากฏแก่สายตาประชาชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ภาพพระราชกรณียกิจ ที่พระองค์ทรงปฏิบัติ นับตั้งแต่เสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์สิริราชสมบัติในปี ๒๔๘๙ แสดงให้เห็นถึงพระเมตตาและพระมหากรุณาธิคุณ ในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่พสกนิกรทั้งแผ่นดินให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงทุ่มเทพระวรกายตรากตรำและมุ่งมั่น เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้แก่พสกนิกรไม่ว่าจะเชื้อชาติใด ศาสนาใด หรืออยู่ห่างไกลสักเพียงใด ก็มีทรงย่อท้อ เข้าไปช่วยเหลือราษฎรทั้งด้านสาธารณสุข การศึกษา สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน การเกษตร การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งดิน น้ำ ป่าไม้ และพลังงาน หรือแม้กระทั่งการจราจร ทรงคิดค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหาได้อย่างแยบยล

การทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงยึดการดำเนินงานในลักษณะทางสายกลางที่สอดคล้องกับสิ่งที่อยู่รอบตัว และสามารถปฏิบัติได้จริง ทรงมีความละเอียดรอบคอบและทรงคิดค้นหาแนวทางพัฒนาเพื่อมุ่งสู่ประโยชน์ต่อประชาชนสูงสุดมีคุณค่าและควรยึดเป็นแบบอย่างในการเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาทนำมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติตลอดไป โดยมีแนวทางในการทรงงานดังต่อไปนี้

ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ

การที่จะพระราชทานโครงการใดโครงการหนึ่งจะทรงศึกษาข้อมูลรายละเอียดอย่างเป็นระบบ ทั้งจากข้อมูลเบื้องต้น จากเอกสาร แผนที่ สอบถามจากเจ้าหน้าที่ นักวิชาการ และราษฎรในพื้นที่ เพื่อให้ได้รายละเอียดที่ถูกต้องเพื่อที่จะพระราชทานความช่วยเหลือได้อย่างถูกต้องและรวดเร็วตรงตามที่ประชาชนต้องการ

ระเบิดจากข้างใน

พระองค์ทรงมุ่งเน้น เรื่องการพัฒนาคน ทรงตรัสว่า “ต้องระเบิดจากข้างใน” นั้นหมายความว่า ต้องสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนที่เราเข้าไปพัฒนาให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การนำเอาความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนหมู่บ้านที่ยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัว

ทำตามลำดับขั้น

ในการทรงงานพระองค์จะทรงเริ่มต้นจากสิ่งที่จำเป็นของประชาชนที่สุดก่อน ได้แก่ สาธารณสุข เมื่อมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงแล้วก็จะสามารถทำประโยชน์ด้านอื่น ๆ ต่อไปได้ จากนั้นจะเป็นเรื่องสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานและสิ่งจำเป็นในการประกอบอาชีพ อาทิ ถนน แหล่งน้ำ เพื่อการเกษตรการอุปโภคบริโภค ที่เอื้อประโยชน์ต่อประชาชนโดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติรวมถึงการให้ความรู้ทางวิชาการและ

เทคโนโลยีที่เรียบง่าย เน้นการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ราษฎรสามารถนำไปปฏิบัติได้และเกิดประโยชน์สูงสุด ดังพระบรมราโชวาทเมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๑๗ ความว่า

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อนใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอสมควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ และฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยะประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงในเวลานี้...”

... การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชน ในการประกอบอาชีพ และตั้งตัวให้มีความพอกิน พอใช้ก่อนอื่นเป็นพื้นฐานนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงต่อไปโดยแน่นอน ส่วนการถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญให้ค่อยเป็นไปตามลำดับ ด้วยความรอบคอบระมัดระวังและประหยัดนั้น ก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลว และเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์...”

ภูมิสังคม

การพัฒนาใด ๆ ต้องคำนึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้นว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอของคน ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งความว่า

“... การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศ ทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คนอื่นคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไปช่วยโดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไรจริง ๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจ หลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...”

ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด

ในเรื่องของความประหยัดนี้ ประชาชนชาวไทยทราบกันดีว่าเรื่องส่วนพระองค์ก็ทรงประหยัดมาก ดังที่เราเคยเห็นว่า หลอดยาสีพระทนต์นั้นทรงใช้อย่างคุ้มค่าอย่างไร หรือฉลองพระองค์แต่ละองค์ทรงใช้อยู่เป็นเวลานาน ดังที่นายสุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา เคยเล่าว่า

“... กองงานในพระองค์โดยท่านผู้หญิงบุตรี วีระไวทยะ บอกว่าปีหนึ่งพระองค์เบิกดินสอ ๑๒ แห่ง เดือนละแห่งใช้จนกระทั่งกุดใครอย่าไปทิ้งของท่านนะ จะกริ้วเลย ประหยัดทุกอย่างเป็นต้นแบบทุกอย่าง ทุกอย่างนี้มีค่าสำหรับพระองค์หมด ทุกบาททุกสตางค์จะใช้อย่างระมัดระวัง จะสั่งให้เราปฏิบัติงานด้วยความรอบคอบ...”

ขณะเดียวกันการพัฒนาและช่วยเหลือราษฎร ทรงใช้หลักในการแก้ไขปัญหาด้วยความเรียบง่าย และประหยัด ราษฎรสามารถทำได้เองหาได้ในท้องถิ่นและประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ในภูมิภาคนั้นๆ มาแก้ไขปัญหา โดยไม่ต้องลงทุนสูง หรือใช้เทคโนโลยีที่ยุ่ยากนัก ดังพระราชดำรัสที่ว่า

“... ให้ปลูกป่า โดยไม่ต้องปลูก โดยปล่อยให้ขึ้นเองตามธรรมชาติ จะได้ประหยัดงบประมาณ...”

ทรงใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ

ทรงเข้าใจถึงธรรมชาติและต้องการให้ประชาชนใกล้ชิดกับธรรมชาติ ทรงมองอย่างละเอียดถึงปัญหาธรรมชาติหากเราต้องการแก้ไขธรรมชาติ จะต้องใช้ธรรมชาติเข้าช่วยเหลือ อาทิ การแก้ไขปัญหาป่าเสื่อมโทรมได้พระราชทานพระราชดำริ การปลูกป่า โดยไม่ต้องปลูก ปล่อยให้ธรรมชาติช่วยในการฟื้นฟูธรรมชาติ หรือแม้กระทั่ง การปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง ได้แก่ ปลูกไม้เศรษฐกิจ ไม้ผล และไม้พิน นอกจากนี้ได้ประโยชน์ตามชื่อของไม้แล้วยังช่วยรักษาความชุ่มชื้นให้แก่พื้นดินด้วยจะเห็นได้ว่าทรงเข้าใจธรรมชาติ และมนุษย์อย่างเกื้อกูลกัน ทำให้คนอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืน

แก้ปัญหาที่จุดเล็ก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเปี่ยมไปด้วยพระอัจฉริยภาพในการแก้ปัญหา ทรงมองปัญหาในภาพรวม (Macro) ก่อนเสมอ แต่การแก้ปัญหาของพระองค์จะเริ่มจากจุดเล็ก ๆ (Micro) คือ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่คนมักมองข้าม ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งความว่า

“... ถ้าปวดหัวก็คิดอะไรไม่ออกเป็นอย่างนั้นต้องแก้ไขการปวดหัวนี้ก่อน ... มันไม่ได้เป็นการแก้อาการจริง แต่ต้องแก้ปวดหัวก่อน เพื่อที่จะให้อยู่ในสภาพที่คิดได้ ...แบบ(Macro) นี้ เขาจะทำแบบรีอูทั้งหมด ฉนั้นไม่เห็นด้วย ...อย่างบ้านคนอยู่ เราบอกบ้านนี้มันผุดตรงนั้น ผุดตรงนี้ ไม่คุ้มที่จะไปซ่อม ...เอาตกลงรีอูบ้านนี้ระเบิดเลย เราจะไปอยู่ที่ไหนไม่มีที่อยู่ ...วิธีทำต้องค่อย ๆ ทำ จะไประเบิดหมดไม่ได้...”

ทำให้ง่าย “Simplicity”

ด้วยพระอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทำให้การคิดค้น ดัดแปลง ปรับปรุง และแก้ไขงานการพัฒนาประเทศตามแนวพระราชดำรินั้นไปได้โดยง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน และที่สำคัญอย่างยิ่งคือ สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และระบบนิเวศโดยรวม ตลอดจนสภาพทางสังคมของชุมชนนั้นๆ ทรงโปรดที่จะทำสิ่งที่ยากให้กลายเป็นง่าย ทำสิ่งที่สลับซับซ้อนให้เข้าใจง่าย อันเป็นการแก้ปัญหาด้วยการใช้กฎแห่งธรรมชาติเป็นแนวทางนั่นเอง แต่การทำสิ่งยาก ให้กลายเป็นง่ายนั้นเป็นของยาก ฉะนั้นคำว่า “ทำให้ง่าย” หรือ “Simplicity” จึงเป็นหลักคิดสำคัญที่สุดของการพัฒนาประเทศในรูปแบบของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ไม่ติดตำรา

การพัฒนาตามแนวพระราชดำรินั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีลักษณะของการพัฒนาที่ อนุโลม และรวมชอมกับสภาพธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและสภาพของสังคมจิตวิทยาแห่งชุมชนคือ “ไม่ติดตำรา” ไม่ผูกมัดติดกับวิชาการและเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริงของคนไทย

ใช้ธรรมปราบอธรรม

ทรงนำความจริง ในเรื่องความเป็นไปแห่งธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาเป็นหลักการ แนวปฏิบัติที่สำคัญในการแก้ปัญหาและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพที่ไม่ปกติ เข้าสู่ระบบที่เป็นปกติ เช่น การนำน้ำดีขับไล่ น้ำเสีย หรือเจือจางน้ำเสียให้กลับเป็นน้ำดี ตามจังหวะการขึ้นลงตามธรรมชาติของน้ำ การบำบัดน้ำเน่าเสียโดยให้ผักตบชวาซึ่งมีตามธรรมชาติ ให้ดูดซึมสิ่งสกปรกปนเปื้อนในน้ำ ดังพระราชดำรัสความว่า “ใช้ธรรมปราบอธรรม”

ปลูกป่าในใจคน

เป็นการปลูกป่าลงบนแผ่นดิน ด้วยความต้องการอยู่รอดของมนุษย์ ทำให้ต้องการบริโภคและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง เพื่อประโยชน์ของตนเองและสร้างความเสียหายให้แก่สิ่งแวดล้อมไม่รู้จักพอ ปัญหาความไม่สมดุลจึงบังเกิดขึ้น ดังนั้นในการที่จะฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้กลับคืนมาจะต้องปลูกจิตสำนึกในการรักผืนป่าให้แก่คนเสียก่อน ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งความว่า

“... เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะต้องปลูกต้นไม้ ลงในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดิน และรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง...”

มุ่งประโยชน์คนส่วนใหญ่เป็นหลัก

“... การปฏิบัติงานทุกอย่างของข้าราชการมีผลเกี่ยวเนื่องถึงประโยชน์ส่วนรวมของบ้านเมืองและประชาชนทุกคน เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นที่ข้าราชการทุกคนจะต้องทำหน้าที่ทุก ๆ ประการให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ โดยเต็มกำลังสติปัญญา ความรู้ ความสามารถเพื่อผลการปฏิบัติราชการทุกอย่างจักได้บรรลุความสำเร็จอย่างสูง และบังเกิดประโยชน์อย่างดีที่สุดแก่ตน แก่หน้าที่ และแก่แผ่นดิน...”

การมีส่วนร่วม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นนักประชาธิปไตยจึงทรงนำ “ประชาพิจารณ์” มาใช้ในการบริหาร เพื่อเปิดโอกาสให้สาธารณชน ประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ทุกระดับได้มาร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่จะต้องคำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชน หรือความต้องการของสาธารณชนด้วย ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งความว่า

“... สำคัญที่สุดจะต้องหัดทำใจให้กว้างขวางหนักแน่น รู้จักรับฟังความคิดเห็น แม้กระทั่งความวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นอย่างฉลาด เพราะการรู้จักรับฟังอย่างฉลาดนั้นแท้จริง คือ การระดมสติปัญญาและประสบการณ์อันหลากหลายมาอำนวยความสะดวกปฏิบัติบริหารงานให้ประสบความสำเร็จที่สมบูรณ์นั่นเอง...”

ขาดทุนคือกำไร

“...ขาดทุน คือ กำไร (Our loss is our gain...) การเสียคือ การได้ประเทศชาติก็จะก้าวหน้า และการที่คนอยู่ดีมีสุขนั้น เป็นการนับที่เป็นมูลค่าเงินไม่ได้...”

จากพระราชดำรัสดังกล่าว คือ หลักการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีต่อพสกนิกรไทย “การให้” และ “การเสียสละ” เป็นการกระทำอันมีผลเป็นกำไร คือ ความอยู่ดีมีสุขของราษฎร ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนได้ ดังพระราชดำรัสที่ได้พระราชทานแก่ตัวแทนของปวงชนชาวไทยที่ได้เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรเนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๔ ณ ศาลาดุสิดาลัย พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ความว่า

“...ประเทศต่าง ๆ ในโลก ในระยะ ๓ ปี มานี้ คนที่ก่อตั้งประเทศที่มีหลักทฤษฎีในอุดมคติที่ใช้ในการปกครองประเทศล้วนแต่ล่มสลายลงไปแล้ว เมืองไทยของเราจะสลายลงไปหรือ เมืองไทยนับว่าอยู่ดีมาอย่างดีเมื่อประมาณ ๑๐ วันก่อน มีชาวต่างประเทศมาขอพบ เพื่อขอโอวาทเกี่ยวกับการปกครองประเทศว่าจะทำอย่างไรจึงได้แนะนำว่าให้ปกครองแบบคนจน แบบที่ไม่ติดตำรามากเกินไป ทำอย่างมีสามัคคีมีเมตตา กัน ก็ จะอยู่ได้ตลอดไม่เหมือนกับคนที่ทำตามวิชาการ ที่เวลาปิดตำราแล้วไม่รู้จะทำอย่างไร ลงท้ายก็ต้องเปิดหน้าแรกเริ่มใหม่ ถอยหลังเข้าคลอง ถ้าเราใช้ตำราแบบอะลุ่มอະล่วยกันที่สุดในที่สุดได้ก็เป็นการดี ให้โอวาทเขาไปว่า

ขาดทุนเป็นการได้กำไรของเรา นักเศรษฐศาสตร์คงค้านว่าไม่ใช่ แต่เราอธิบายได้ว่า ถ้าเราทำอะไรที่เราเสียแต่ในที่สุดเราเสียนั้น เป็นการได้ทางอ้อม ตรงกับงานของรัฐบาลโดยตรงเงินของรัฐบาลหรืออีกนัยหนึ่งคือเงินของประชาชน ถ้าอยากให้ประชาชนอยู่ดี กินดี ก็ต้องลงทุน ต้องสร้างโครงการซึ่งต้องใช้เงินเป็นร้อย พัน หมื่นล้าน ถ้าทำไปเป็นการจ่ายเงินของรัฐบาล แต่ในไม่ช้าประชาชนจะได้รับผลราชอยู่ดี กินดี ราษฎรได้กำไรไป ถ้าราษฎรมีรายได้ รัฐบาลก็เก็บภาษีได้สะดวก เพื่อให้รัฐบาลได้ทำโครงการต่อไป เพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติ ถ้ารู้จัก สามัคคี รู้เสียสละ คือ การได้ประเทศชาติก็จะก้าวหน้า และการที่คนอยู่ดีมีสุขนั้น เป็นการนับที่เป็นมูลค่าเงินไม่ได้...”

บริการรวมที่จุดเดียว “One – Stop Services”

ทรงเน้นในเรื่องการสร้างความรู้ รัก สามัคคี และการร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจกัน ด้วยการปรับลดช่องว่างระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่มีคนต่างคนต่างทำและยึดติดกับการเป็นเจ้าของเป็นสำคัญ ให้แปรเปลี่ยนเป็นการร่วมมือกัน โดยไม่มีเจ้าของ และสามารถอำนวยความสะดวกสูงสุดให้กับประชาชนดังเห็นได้จากแนวพระราชดำริ ในการดำเนินงานบริหารของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่มีอยู่ทั้งหมด ๖ ศูนย์ ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ นับเป็นรูปแบบใหม่ของการบริหารที่เป็นการ “บริการรวมที่จุดเดียว” และ “การบริการแบบเบ็ดเสร็จ” หรือ “One stop Services” ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในระบบบริหารราชการแผ่นดินของประเทศไทยอย่างแท้จริง

การพึ่งตนเอง

การพัฒนาตามแนวพระราชดำริเพื่อการแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นด้วยการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้มีความแข็งแรงที่จะมีแนวคิดในการดำรงชีวิตต่อไป แล้วขั้นต่อไปก็คือการพัฒนาให้ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อมและสามารถ “พึ่งตนเองได้” ในที่สุดดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“...การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ก่อนอื่นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งยวดเพราะผู้มีอาชีพ และฐานะเพียงพอที่จะพึ่งพาตนเองได้ ย่อมสามารถสร้างความเจริญในระดับสูงขึ้นไป...”

พออยู่พอกิน

การพัฒนาเพื่อให้พสกนิกรทั้งหลายประสบความสุขสมบูรณ์ในชีวิตได้เริ่มจากการเสด็จฯ ไปเยี่ยมประชาชนทุกหมู่เหล่าในทุกภูมิภาคของประเทศไทย ได้ทอดพระเนตรความเป็นอยู่ของราษฎรด้วยพระองค์เอง จึงทรงสามารถเข้าพระราชหฤทัยในสภาพปัญหาได้อย่างลึกซึ้งว่ามีเหตุผลมากมายที่ทำให้ราษฎรตกอยู่ในวงจรแห่งทุกข์เข็ญ จากนั้นได้พระราชทานความช่วยเหลือให้พสกนิกร มีความกินดีอยู่ดี มีชีวิตอยู่ในขั้น “พออยู่พอกิน” ก่อนแล้วจึงขยับขยายให้มีชีวิตสมรณะที่ก้าวหน้าต่อไป

ในการพัฒนานั้น หากมองในภาพรวมของประเทศ มิใช่งานเล็กน้อยแต่ต้องใช้ความคิดและกำลังของคนทั้งชาติจึงจะบรรลุผลสำเร็จ ด้วยพระปรีชาญาณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทำให้คนทั้งหลายได้ประจักษ์ว่าแนวพระราชดำรินี้ของพระองค์นั้น “เรียบง่าย ปฏิบัติได้ผล” เป็นที่ยอมรับโดยทั่วกัน ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งความว่า

“...ถ้าโครงการดี ในไม่ช้า ประชาชนก็ได้กำไรจะได้ผล ราษฎรจะอยู่ดีกินดีขึ้น จะได้ประโยชน์ไป...”

เศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า ๓๐ ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงย้ำแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

องค์รวม

ทรงมีวิธีคิดอย่างองค์รวม (Holistic) หรือมองอย่างครบวงจร ในการที่จะพระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการหนึ่งนั้นจะทรงมองเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น และแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยง ดังเช่น กรณีของ “ทฤษฎีใหม่” ที่พระราชทาน ให้แก่ปวงชนชาวไทย เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพนับเป็นแนวทางหนึ่งที่พระองค์ทรงมองอย่างองค์รวม ตั้งแต่การถือครองที่ดินโดยเฉลี่ยของประชาชนคนไทย ประมาณ ๑๐ – ๑๕ ไร่ การบริหารจัดการที่ดินและแหล่งน้ำอันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการประกอบอาชีพ เมื่อมีน้ำในการทำเกษตรแล้วจะส่งผลให้ผลผลิตดีขึ้น และหากมีผลผลิตเพิ่มมากขึ้น เกษตรกรจะต้องรู้จักวิธีการจัดการและการตลาด รวมถึงการรวมกลุ่มรวมพลังชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เพื่อพร้อมที่จะออกสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกได้อย่างครบวงจร นั่นคือทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๑, ๒ และ ๓

การให้ ทฤษฎีโดมิโน

คำว่า “ให้” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรับสั่งอยู่เสมอว่า ที่พระองค์ทำอยู่นั้นทรงใช้หลักสังฆทาน ความหมายนี้ลึกซึ้งมาก คือ ให้เพื่อให้ พระองค์ไม่เคยนึกว่าเมื่อให้แล้วจะต้องอย่างนั้นอย่างนี้หลักสังฆทานให้โดยไม่เลือกแม้กระทั่งเขมรอพยพ ในฐานะเพื่อนมนุษย์ผู้ประสบความสำเร็จทุกขาก็มีโครงการเข้าไปช่วยเหลือให้เพื่อให้จริง ๆ ไม่ได้ให้เพื่อคิดหวังอะไรตอบแทนนายสุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา เคยเล่าถึงคำว่าให้นี้ว่า

“...วันหนึ่งที่จังหวัดนราธิวาส พระองค์ท่านรับสั่งว่ารู้ไหมว่า ทำไมโดมิโนจึงมาหยุดที่เมืองไทย ทำไมจึงไม่เป็นไปตามทฤษฎีที่อเมริกันทำนายไว้หลังจากเวียดนาม หลังจากเขมร ลาว ไทยแตกแน่ ผมจำได้ว่า

ยุคหลังอินโดจีนแตกนั้น คนไทยกลุ่มหนึ่ง อย่างน้อยที่สุดคนที่มีทางไปตื่นตื่นมากไปขอพาสปอร์ต เตรียมการอพยพไปต่างประเทศ กลัวบ้านเมืองจะแตกหลังจากนั้นพระองค์ก็ทรงถามมาว่า รู้ไหมว่าทำไมมันถึงหยุดที่นี่ เพราะสังคมเรานั้นยัง เป็นสังคมที่ให้อภัย คือคำเดียวลึกซึ้งมาก เพราะฉะนั้นคนให้อภัย ทำให้บ้านเมืองยังอยู่ได้...”

ทำงานอย่างมีความสุข

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระเกษมสำราญ และทรงมีความสุขทุกคราที่จะช่วยเหลือประชาชน ซึ่งเคยรับสั่งครั้งหนึ่งว่า

“...ทำงานกับฉัน ฉันไม่มีอะไรจะให้ นอกจากการมีความสุขร่วมกัน ในการทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น...”

ความเพียร : พระมหาชนก

จากพระราชนิพนธ์พระมหาชนก เป็นพระราชนิพนธ์ที่พระองค์ทรงใช้เวลาค่อนข้างนาน ซึ่งใช้ในการคิดประดิษฐ์ด้วยคำให้เข้าใจง่ายและปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบัน อีกทั้งภาพประกอบ และคติธรรมต่าง ๆ ได้ส่งเสริมให้หนังสือเล่มนี้ มีความศักดิ์สิทธิ์ที่หากคนไทยน้อมรับมาศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติตามรอยพระมหาชนก กษัตริย์ผู้เพียรพยายามแม้จะไม่เห็นฝั่ง ก็ยังว่ายน้ำต่อไป เพราะถ้าไม่เพียรว่ายก็จะตกเป็นอาหาร ปู ปลา และไม่ได้พบกับเทวดาที่มาช่วยเหลือมิให้จมน้ำไป

เช่นเดียวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงริเริ่มทำโครงการต่าง ๆ ในระยะแรก ที่ไม่มีความพร้อมในการทำงานมากนัก และทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ทั้งสิ้น แต่พระองค์ก็ได้ท้อพระราชหฤทัย มุ่งมั่นพัฒนาบ้านเมืองให้บังเกิดความร่มเย็นเป็นสุข

รู้ รัก สามัคคี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสในเรื่อง “รู้ รัก สามัคคี” มาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นคำสามคำ ที่มีค่าและมีความหมายลึกซึ้ง พร้อมทั้งสามารถปรับใช้ได้กับทุกยุคทุกสมัย

รู้ : การที่เราจะลงมือทำสิ่งใดนั้น จะต้องรู้เสียก่อน รู้ถึงปัจจัยทั้งหมด รู้ถึงปัญหาและรู้ถึงวิธีการแก้ปัญหา

รัก : คือความรัก เมื่อเรารู้ครบด้วยกระบวนการแล้ว จะต้องมีความรักการพิจารณาที่จะเข้าไปลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหานั้น ๆ

สามัคคี : การที่จะลงมือปฏิบัตินั้น ควรคำนึงเสมอว่า เราจะทำงานคนเดียวไม่ได้ ต้องทำงานร่วมมือร่วมใจเป็นองค์กร เป็นหมู่คณะ จึงจะมีพลังเข้าไปแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

● ประเด็นนโยบายของประธานกรรมการบริหารโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

จากการประชุมคณะกรรมการบริหารโครงการศูนย์ศึกษา เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2554 ณ อาคารสำนักงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บางยี่ขัน กทม. ได้มอบหมายนโยบายเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดังนี้

๑) **ด้านการบริหาร** ให้ดำเนินงานตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานไว้ ทั้งนี้ หากมีบางประเด็นที่ประสงค์จะเปลี่ยนแปลงสามารถทำได้ แต่ให้ทำการหารือกับคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการในทุกระดับ และต้องกราบบังคมทูลฯ ก่อน ในส่วนองค์ประกอบของคณะกรรมการบริหารชุดต่างๆ ให้คงรูปแบบองค์ประกอบของคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการระดับต่าง ๆ ทั้งในส่วนองค์การบริหารส่วนกลาง และองค์การบริหารระดับย่อยของแต่ละศูนย์ศึกษา ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ไว้ตามเดิม

๒) **ด้านการวิจัยและพัฒนา**

๒.๑) ยึดตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
๒.๒) ปรับปรุงตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
๒.๓) ปรับปรุงเพิ่มเติมตามความเห็นคณะกรรมการระดับต่าง ๆ แต่ไม่ควรซ้ำกับงานของกรมหรืองานพื้นฐานมากเกินไป

๒.๔) ควรทำงานด้านวิจัยประยุกต์ (Applied Research) หรือการวิจัยต่อยอด

๒.๕) เน้นการถ่ายทอดผลงานวิจัย หรือขยายผลงานวิจัยให้มากขึ้นตามอัตรากำลังและขีดความสามารถ

๓) **ด้านการขยายผลงานวิจัย**

๓.๑) ควรเน้นการศึกษางาน และฝึกอบรมในศูนย์ฯ ให้มากขึ้น

๓.๒) การขยายผลงานวิจัยนอกศูนย์ฯ ควรเน้นการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่นี้โดยตรงและมีงบประมาณ อาทิ

- ส่วนราชการ อาทิ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมปศุสัตว์ กรมป่าไม้ กรมการปกครอง เป็นต้น

- องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล สภาเกษตรกร สภาผู้แทนราษฎร กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น

- องค์กรที่ทำงานขยายผล อาทิ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ มูลนิธิปิดทองหลังพระ เป็นต้น

๓.๓) ควรจัดวิทยากรที่มีคุณภาพ มีความรู้ มีความชำนาญในการถ่ายทอด และเหมาะสมกับกลุ่มผู้เข้าฟังการบรรยาย / อบรม

หลักคิด / หลักปฏิบัติในการดำเนินงานโครงการฯ ซึ่งโดยประมวลจากพระราชกรณียกิจด้านการพัฒนาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สรุปได้ดังนี้

๑) เน้นความพอเพียง

๒) เกษตรยั่งยืน

๓) การแก้ปัญหาโลกร้อน

● ข้อเสนอแนะของรองประธานคณะกรรมการบริหารโครงการศูนย์ศึกษาฯ/ประธานคณะกรรมการวิชาการโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

จากการประชุมคณะกรรมการบริหารโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๕๔ ณ อาคารสำนักงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กรุงเทพฯ นายสวัสดิ์ วัฒนายกร องคมนตรี รองประธานคณะกรรมการบริหารโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และประธานคณะกรรมการวิชาการโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ให้ประเด็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดังนี้

๑. ในด้านการตลาด

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้ศึกษา วิจัย และขยายผล ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกร ซึ่งเกษตรกรได้นำไปปฏิบัติแล้ว ปรากฏว่าประสบผลสำเร็จในการขยายผลไม่มากเท่าที่ควร ปัจจัยหนึ่ง สาเหตุเพราะมีปัญหาในด้านการตลาด ดังนั้นหากมีนโยบาย/แนวทาง/มาตรการการเพิ่มช่องทางการตลาด ดังเช่นการเชื่อมโยงกับบริษัทเอกชนที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการเกษตร สินค้าเกษตร ก็จะเป็นการสนับสนุนเกษตรกรที่เป็นเครือข่ายของศูนย์ศึกษาฯ ได้อีกประการหนึ่ง

๒. การส่งเสริมสนับสนุนสถาบันการศึกษาให้มีส่วนร่วมในการขยายผล

นักเรียน นักศึกษา ได้เยี่ยมชมนิทรรศการประจำปีที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ แต่ละแห่งจัดขึ้นเป็นจำนวนมาก และมีนักเรียน นักศึกษาหลายกลุ่มให้ความสนใจอย่างจริงจัง หากศูนย์ศึกษาฯ มีโครงการสนับสนุนนักเรียน นักศึกษา สถาบันการศึกษา ได้จัดทำโครงการ/กิจกรรม/ชมรมที่เกี่ยวข้องกับการค้นคว้าผลงานของศูนย์ศึกษาฯ และพระราชกรณียกิจก็จะเป็นแนวทางการขยายผลที่มีศักยภาพ สามารถขยายผลการพัฒนาตามแนวพระราชดำริให้ครอบคลุมไปทั่วประเทศได้ โดยสำนักงาน กปร. อาจมีสิ่งจูงใจ ดังเช่น การแข่งขันชิงรางวัลทุนการศึกษา เป็นต้น

● รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้กำหนดไว้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์และการน้อมนำแนวพระราชดำริมาใช้ในการบริหารราชการแผ่นดิน ดังนี้

มาตรา ๗๐ บุคคลมีหน้าที่พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข

มาตรา ๗๗ รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์

มาตรา ๗๘ รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ดังนี้ บริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปเพื่อการให้เป็นไปเพื่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศอย่างยั่งยืน โดยต้องส่งเสริมการดำเนินการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และคำนึงผลประโยชน์ของประเทศชาติในภาพรวมเป็นสำคัญ

มาตรา ๘๓ รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการดำเนินการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๔ ตอนที่ ๔๗ ก, ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๐ : ๒๐-๒๕)

● แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙)

การจัดเตรียมแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ มีความต่อเนื่องจากแนวคิดของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘-๑๐ โดยยังคงยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” และ “สร้างสมดุลการพัฒนา” ในทุกมิติ แต่การประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าว และสร้างความมั่นใจว่าการพัฒนาจะเป็นไปในแนวทางที่ยั่งยืนและสร้างความสุขให้กับคนไทย จำเป็นต้องพิจารณาการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างรอบด้านและวางจุดยืนในการพัฒนาระยะยาวสำนักงานฯ จึงได้มีการจัดทำวิสัยทัศน์ประเทศไทยปี พ.ศ. ๒๕๗๐ ซึ่งพิจารณาถึงบริบทการเปลี่ยนแปลงในอนาคต และกำหนดวิสัยทัศน์ปี พ.ศ. ๒๕๗๐ ไว้ดังนี้

“คนไทยภาคภูมิใจในความเป็นไทย มิมิตรไมตรีบนวิถีชีวิตแห่งความพอเพียง ยึดมั่นในวัฒนธรรมประชาธิปไตย และหลักธรรมาภิบาล การบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานที่ทั่วถึง ระบบการผลิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน อยู่บนฐานทางเศรษฐกิจที่พึ่งตนเอง และแข่งขันได้ในเวทีโลก สามารถอยู่ในประชาคมภูมิภาคและโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี”

กรอบแนวคิดของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ จึงเป็นการดำเนินการเพื่อบรรลุถึงวิสัยทัศน์ระยะยาว โดยมีปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทาง และคำนึงถึงบริบทการเปลี่ยนแปลงที่จะเป็นทั้งโอกาสและข้อจำกัดของการพัฒนาในแนวทางดังกล่าว หลักการสำคัญของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ จึงมีดังนี้

- ๑) พัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในทุกระดับ
- ๒) ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ให้ความสำคัญกับการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชน
- ๓) พัฒนาประเทศสู่ความสมดุลในทุกมิติ อย่างบูรณาการ และเป็นองค์รวม
- ๔) ยึดวิสัยทัศน์ปี พ.ศ. ๒๕๗๐ เป็นเป้าหมาย ซึ่งจะส่งผลให้บรรลุการพัฒนาที่อยู่บนรากฐานของสังคมไทย อยู่บนกรอบแนวคิดของการพัฒนาบนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประเทศมีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นเสาหลักของความเป็นปึกแผ่นของคนในชาติ ครอบครัวมีความสุขเป็นพื้นฐานที่สร้างคนเป็นคนดี ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีบทบาทในการพัฒนา ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพและความสามารถในการแข่งขัน มีการบริการสาธารณะที่มีคุณภาพ มีกฎระเบียบและกฎหมายที่บังคับใช้อย่างเป็นธรรม และประเทศไทยมีความเชื่อมโยงกับประเทศภูมิภาคและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ.๒๕๕๕ - ๒๕๕๙), ๒๕๕๓ : ๕๓

● แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.๒๕๕๔ - ๒๕๕๘

นโยบายรัฐบาล (นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร) พ.ศ. ๒๕๕๔ - ๒๕๕๘ นโยบายที่ ๒ เรื่องความมั่นคงแห่งรัฐ ข้อ ๒.๑ ได้กำหนดนโยบายดังนี้ “เทิดทูนและพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยมีเป้าหมายเชิงนโยบาย คือ ประชาชนทุกหมู่เหล่ามีความรู้ รัก สามัคคี และยึดถือแนวพระราชดำริ เป็นหลักในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง” ซึ่งมีกลยุทธ์หรือวิธีการดำเนินการคือ การส่งเสริมการดำเนินการโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และขยายผลโครงการเพื่อช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ

● ยุทธศาสตร์จังหวัดฉะเชิงเทรา

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๑ : ปรับเปลี่ยนภาคเกษตรสู่ระบบเกษตรคุณภาพสูง จัดระเบียบและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรเข้มแข็ง ยึดหลักธรรมาภิบาล การผลิตอาหารสู่มาตรฐานความปลอดภัย

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๒ : การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ รองรับความเจริญเติบโตของประเทศทั้งด้านอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม รวมถึงส่งเสริมความร่วมมือระหว่างชุมชนกับภาคอุตสาหกรรมในการจัดการธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๓ : ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน รวมถึงพัฒนากิจกรรม บริการ สินค้า ให้เกิดความประทับใจกับนักท่องเที่ยว

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๔ : บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนให้ฉะเชิงเทราเป็นเมืองสีเขียวช่วยลดภาวะโลกร้อน

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๕ : ส่งเสริมสังคมให้เป็นสังคมแห่งความสุข ครอบคลุมอบอุ่น ร่วมรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงาม และภาครัฐเป็นตัวอย่างที่ดีในการดำเนินการตามหลักธรรมาภิบาล

ภาคผนวก

ข

การวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis)

จุดแข็ง (Strength)

- ๑) มีแนวพระราชดำริเป็นกรอบดำเนินงานที่ชัดเจน
- ๒) หลายหน่วยงานปฏิบัติงานร่วมกัน และให้บริการเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว (One stop service)
- ๓) การศึกษาทดลอง สาธิตด้านการเกษตรและอาชีพที่สอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม
- ๔) บุคลากรมีความรู้ความสามารถหลากหลายสาขา
- ๕) มีงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานจากหลายหน่วยงาน

จุดอ่อน (Weakness)

- ๑) การดำเนินงานของศูนย์ฯ มีส่วนร่วมในเชิงบูรณาการกับหน่วยงานส่วนท้องถิ่นไม่ต่อเนื่อง
- ๒) การสร้างกลุ่มเกษตรกรเข้มแข็งยังไม่เพียงพอ
- ๓) การประชาสัมพันธ์ยังไม่ทั่วถึงสู่กลุ่มเป้าหมาย และบุคคลทั่วไป
- ๔) ขาดนักปรับปรุงพันธุ์พืช - พันธุ์สัตว์

โอกาส (Opportunity)

- ๑) เป็นแหล่งเรียนรู้ และพักผ่อนหย่อนใจ
- ๒) มีองค์ความรู้สนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ฯ
- ๓) สร้างอาชีพให้กับเกษตรกรและผู้สนใจทั่วไป
- ๔) การคมนาคมสะดวก

ข้อจำกัด (Treat)

- ๑) สภาพภูมิสังคมและสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลง
- ๒) ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น